

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Seksenbeşinci İçtima

17 Kânunusani 1340 Perşembe

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	162:163	lira ve Ergani madeninin işletilmesi için	
2. — Evrakı varide	163	İktisat Vekâletinin keza 1340 bütçesinin	
Lâyhalar	163	bir milyon lira ilâvesine dair teklifi kanu-	
1. — Sulh hâkimleri hakkındaki Kanu-		nîsi (2/257)	163
nu muvakkatin üçüncü ve sekizinci madde-		Mazbatalar	163
lerinin tadiline dair lâyhâi kanuniye	163	1. — Çorum Mebusu İsmail Kemal Be-	
(1/409)		ysin, Askerlere askerlikte alât ve edevati	
2. — Teşkilâtı mahakimi nizamiye Ka-		cedidei ziraiye istimalinin öğretilmesi hak-	
nununa müzeyyel lâyhâi kanuniye	163	kında (2/198) numaralı teklifi kanunîsi ve	
(1/410)		Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası	163
Teklifler	163	2. — Amasya Mebusu Nâfiz Beyin Tah-	
1. — İstanbul Mebusu Ali Fethi Bey ve		sisatının sureti itasına dair bir karar ittiha-	
rüfekasının, Ilgın'da Nane bataklığının ku-		zı hakkında Tetkiki Hesabat Encümeni	
rutulması için Nafia bütçesine yirmibin lira		mazbatası (4/150)	164:167
ilâvesine dair teklifi kanunîsi (2/255)	163	3. — 1340 senesi Meclis, Riyaseti Cum-	
2. — Aksaray Mebusu Besim Atalay		hur, Divanı Muhasebat ve Hilâfet bütçe-	
Beyin, Halı dokumasına yarıyan ip, eriş ve		leri ve Muvazenei Maliye Encümeni mazba-	
arkaç gibi şeylerle yünlerin men'i ihraçı-		tası (1/256)	167:169
na dair teklifi kanunîsi (2/256)	163	Takrirler	169
3. — Diyarbekir Mebusu Feyzi Bey ve		1. — Dersim Mebusu Feridun Fikri ve	
elliâkı refîkinin, Arada - Diyarbekir - Er-		Ahmed Şükrü beylerin, Müdafaai Hukuk	
gani veyahut Mardin - Diyarbekir - Ergani		Cemiyeti âzasından bulunan Mazgird kaza-	
arasında şimendifer hattı inşası için Nafia		sı eşrafından Kolanlı Aziz Efendinin Ku-	
Vekâletinin 1340 bütçesine dört milyon			

Sayfa	Sayfa
vayı Milliye mensubîni hakkındaki 272 numaralı Kanundan istifade ettirilmesi temenniyatına dair tahriri (4/126)	169
2. — Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin, Haydarpaşa'dan Ankara ve Konya'ya gitmek üzere trene binmek isteyen halkın mâruz kaldığı müşkülâtın izalesine dair temenni tahriri (4/127)	169
3. — Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin, balık, sebze gibi mütesariülfesat mevaddın trenlerde sürati sevkini temini ve bu gibi mevaddın sevkinde müşkülât gösterilmemesi temenniyatına dair tahriri (4/125)	169
3. — Müzakere edilen mevad	169
1. — Düyunu Umumiye kadrosunun hemen tesbitine bir kadar îtasına dair Lâ-	169
zıtan Mebusu Ekrem Beyin (4/102) numaralı tahriri.	169:174
2. — Tekâüt ve İstifa Kanununun ellinci maddesinin fıkrâi ahîresinin tefsirine dair Başvekâletten mavrut (3/186) numaralı tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası.	174,187
3. — Altın kaçakçılığında mahkûm Eşref ve Hâşim Efendiler hakkındaki (4/36) numaralı evraka dair Adliye Encümeni mazbatası	174:186,188
4. — Sualler, Cevaplar	186
1. — Ergani Mebusu Kâzım Vehbi, Beyin, Ergani Sulh Hâkimi Esireddin Efendi hakkındaki suali ve Adliye Vekili Seyyid Beyin tahriri cevabı (6/71)	186

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; Saat : 1 , 55

REİS — Fethi Bey

Kâtipler : Ruşen Eşref B. (Karahisarı Sahib), Mahmud Bey (Siird)

REİS — Celseyi açıyorum, zaptı sabık hulâsası okunacak:

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Fethi Beyin tahtı Riyasetlerinde bilinikad zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul edildi. Evrakı varideden havaleye tâbi olanlar hakkında havale muamelesi yapıldı.

Sezayınur vapurunun âkibeti hakkında Karesi Mebusu Süreyya Bey ve rüfekasının tahririne Başvekâletten mevut tezkere kıraat olundu.

Ruznamenin 16 ncı maddesini teşkil eden 1316, 1317 tevellütlü telgraf ve muhabere memurları ile şimendifer müstahdemini ve mualimlerin askerlikten istisnaları hakkındaki teklif ve lâyihai kanuniyenin müstacel ruznameye

alınmasına dair Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin tahriri kıraat ve kabul edildi.

Ruznamenin 7 nei maddesini işgal eden milî cephelede yararlıkları görülen ümera ve zâbitandan 23 Ağustos 1339 tarihine kadar terfi etmemiş olanların bir defaya mahsus olmak üzere terfileri hakkındaki teklifi kanununun derhal müzakeresine dair Rize Mebusu Ekrem Beyin tahriri kıraat ve reddolundu.

Memurîni Mülkiyenin tekaüdüne dair olan Kanun ile Asker Tekâüt ve İstifa Kanununda muharrer cüzdan bedelâtının tadili hakkındaki kanun ikinci defa olarak tâyini esam'yle reye vaz'deldi.

Ereğli havzası kömürlerinin ücreti nakliyesine dair Zonguldak Mebusu Halil Beyin sualine İktisat Vekili Hasan, İstanbul'da vapurlarla tramvaylarda erkeklerle kadınların arasını tefrik eden perdelerin kaldırılması esbabına dair Erzurum Mebusu Ziyaeddin Efendinin ve Ünye'de icrayı şekavet eden Serop çetesinin teslimi nefsedip etmediğine dair Ordu Mebusu Hamdi Beyin suallerine, Dahiliye Vekili Ferid, Şehit Kaymakam Abdülkaadir Bey ve Mülâzim Cemal Efendi eytamiyle mütekaif Mülâzim Cuma Efendinin müterakim maaşlarının tesviye edilmemesi esbabına dair Bayezid Mebusu Süleyman Suudi Beyin sualine Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Beyler tarafından verilen izahat istima olundu. Badehu Takaüt ve İstifa Kanununun ellinci maddesinin fıkrâi ahiresine mütaallik olup geçen içtimada hakkındaki müzakere kâfi görülmüş olan Müdafaa-i Milliye Encümeninin tefsiri mutazammın mazbatası, onbeş imzalı tahrir mucibince, tâ-yini esamiyle reye vaz'ı ve teneffüs için Celce tatil edildi.

İkinci Celce

Fethi Beyin Riyasetleriyle küşadedilerek Birinci Celcede reye vaz'olunan Memurîni Mülkiyenin tekaüdü hakkındaki Kanun ile Tekaüt ve İstifa Kanununda muharrer cüzdân bedelâtının tadiline mütedair Kanunun 145 rey ile kabul edildiği ve Tekaüt ve İstifa Kanununun

ellinci maddesinin fıkrâi ahiresine mütaallik Müdafaa-i Milliye Encümeninin tefsir mazbatasına ait ârâ nıسابı ekseriyet bulunmadığı ve binaenaleyh, mazbatanın içtimaî âtîde tekrar reye vaz'edileceği tebliğ olundu. Badehu Mecliste ekseriyet bulunup bulunmadığı anlaşılacak üzere yoklama icra edildi ve neticede ekseriyet bulunduğu anlaşılacak üzere yüzde onbeşe kadar ipeği havi mensucat ile un mamulâtı, süt hulâsaları ve margarin yağlarının istihlâk resimleri hakkında Muvazene-i Maliye Encümeninin tefsiri mutazammın mazbatasıyla bunlara mütaallik teklifi kanununun müzakeresine başlandı. Heyeti umumiyeleri hakkında cereyan eden müzakere neticesinde mazbatanın un mamulâtı ile süt hulâsalarının istihlâk Resimlerine aidolan kısımları kabul ve teklifi kanuni ise reddedildi ve Perşembe günü içtima edilmek üzere Celce tatil olundu.

Reis
Ali Fethi

Kâtip
Karahisarî Sahib
Ruşen Eşref

Kâtip
Siird
Mahmud

REİS — Zaptı sabık hulâsası hakkında bir mütalâa var mı? (Hayır sesleri) Zaptı sabık hulâsası kabul edilmiştir.

Evrakı varideye geçiyoruz:

2. — EVRAKI VARİDE

Lâyihalar

1. — Sulh hâkimleri hakkındaki Kanunu muvakkatin üçüncü ve sekizinci maddelerinin tadiline dair lâyihai kanuniye (1/409) (Lâyihâ Encümenine)

2. — Teşkilâtı Mahakimi Nizamiye Kanununa müzeyyel lâyihai kanuniye (1/410) (Adliye Encümenine)

Teklîfler

1. — İstanbul Mebusu Ali Fethi Bey ve rüfekasının, Iğın'da Nane bataklığının kurtulması için Nafıa bütçesine yirmibin lira ilâvesine dair teklifi kanunîsi (2/255) (Lâyihâ Encümenine)

2. — Aksaray Mebusu Besim Atalay Beyin, Halı dokumasına yarıyan ip, eriş ve arkaç

gibi şeylerle yünlerin men'i ihracına dair teklifi kanunîsi (2/256) (Lâyihâ Encümenine)

3. — Diyarbekir Mebusu Feyzi Bey ve elli altı refikinin, Arada - Diyarbekir - Ergani veyahut Mardin - Diyarbekir - Ergani arasında şimendifer hattı inşası için Nafıa Vekâletinin 1340 bütçesine dört milyon lira ve Eraarı maddeninin işletilmesi için İktisat Vekâletinin keza 1340 bütçesine bir milyon lira ilâvesine dair teklifi kanunîsi (2/257) (Lâyihâ Encümenine)

Mazbatalar

1. — Çorum Mebusu İsmail Kemal Beyin, Askerlere alât ve edevatı cedidei ziraiyenin istimalinin öğretilmesi hakkında (2/98) numaralı teklifi ve Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatasına (Ruznameye)

2. — *Amasya Mebusu Nâfiz Beyin tahsisatının sureti itasına dair bir karar ittihazı hakkında Tetkiki Hesabat Encümeni mazbatası (4/150)*

REİS — Okunacak :

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Amasya Mebusluğuna intihabedilen Nâfiz Beyin mazbatası intihabiyesi Meclisi Âlice 10 . 12 . 1339 tarihinde tasdik buyurulduğu halde mumaileyhâ Divanı Riyasetçe 1339 senesi için tam tahsisat itası tahtı karara alınarak Heyeti İdareye tevdi ve Heyeti Müşarünileyhaca da o yolda tanzim olunan itâ emri vize olunmak üzere encümenimize tevdi buyurulmuştur. Malûmuâlileri olduğu üzere Nisabı Müzakere Kanununun altıncı ve sekizinci maddelerini muaddil 8 Mart 1339 tarihli Kanunun birinci maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi âzasına senevî ikibindört yüz lira tahsisat ita edileceği muharrer olup ikinci devrei intihabiyenin birinci senesini teşkil eden 1339 senesi için itası muktezi tahsisat Meclisi Âlinin tarihi küşadı olan 11 Ağustos 1339 tarihinden sene nihayetine kadar olan müddete ait bulunmak muktazidir. Şu hale nazaran 11 Ağustos 1339 tarihinden üç - dört ay veya daha fazla zaman sonra mazbatası intihabiyesi tasdik edilerek sıfatı mebusiyeti ihraz eden zevata ita edilecek tahsisatın kistelyevm hesabıyla itası icabeder. Aksi halde senenin son günü mazbatası intihabiyesi tasdik edilen bir zata da yalnız bir gün için senelik tahsisatın tamamen itası gibi gayrimentakî ve gayrikabili kabul bir netice tevliededir. Binaenaleyh istifa, vefat veya mebuslukla birleşmesi mümkün olmıyan bir memuriyete tâyin suretiyle mebusluktan infikâk eden zevatın yerine intihabolan mebuslar ikmalî müddet için intihabedilmiş olduğundan ancak o müddete ait tahsisata kesbi istihkak edebilecekleri kanaatinde bulunduğumuzdan Heyeti Celilece müstacelen ve tercihan bilmüzakere karara iktiran etmesini temenni eyeriz.

Tetkiki Hesabat

Gazianteb

Encümeni Reisi

Ali Cenani

Kırşehir

Yahya Galib

İsparta

Denizli

Mükerrem

Mazhar Müfid

REİS — Efendim Amasya Mebusu Osman Beyin istifası üzerine yeniden intihabedilen Nâfiz Beyin tahsisatı hakkında Divanı Riyasetçe; senelik tahsisatı itibariyle tam tahsisat verilmesi kanaatinde bulunuyor. Tetkiki Hesabat Encümeni; 11 Ağustos 1339 tarihinden sene nihayetine kadar olan müddeti senelik tahsisata taksim ederek, kendisine mazbatasının kabul edildiği tarihten itibaren tahsisat itası lâzımgeleceği kanaatinde bulunuyor. Binaenaleyh keyfiyeti Heyeti Celilenin reyine vaz'edeceğim.

MÜKRREM B. (İsparta) — Efendim Nisabı Müzakere Kanununun bir maddesinde mebusanın tahsisatı seneviyesi 2 400 lira olarak gösterilmiştir. Fakat bu tahsisatı seneviyenin yevmî veya şehri veya senevî veya bir taksite merbut olduğu tasrih edilmemiş. Şimdi muhtelif ihtinalât vârid oluyor. Bir mebus intihabolanıyor, geliyor, 1 - 2 - 3 - 5 ay sonra ya istifa ediyor veyahut başka bir sebeple Meclisten infikâk ediyor. Şimdi bu tahsisatı seneviyenin alehtlak verilmesini kabul edecek olursak, onun yerine gelecek olan zatın da aynı suretle senevî tahsisat alması lâzımgelir. Bu noktada Meclisi Âlinizden istediğimiz şey, bu tahsisatın senelik hesabıyla mi, yoksa taksiat hesabıyla mi tediyesi lâzımgelir? Bu hususta bir karar vermek lâzımdır.

TEVFİK FİKRET B. (Konya) — Osman Bey tahsisatını almış mı idi?

MÜKERREM B. (İsparta) — Hayır almadı efendim. (Gürültüler.)

İSMAIL KEMAL B. (Çorum) — Tahsisatını almış mıydı?

REİS — Almadı efendim, aynı suali soruyorsunuz.

Dr. MAZHAR B. (Aydın) — Osman Beyin mebusluğa intihabı ile memuriyete avdet etmesi arasında ne kadar zaman geçmiştir. Ve ne kadar müddet Meclise devam etmiştir?

MÜKERREM B. (İsparta) — Osman Bey; Meclise hiç gelmemiştir, derhal istifa etmiştir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Efendim bu muamelenin emsali geçen devrele geçmiştir. Geçen devrede Kırşehir Mebusluğuna Bekir Ağa intihabedilerek buraya gelmiş ve tahsisatını almış idi, sonra Sadık Bey; mebusluk kendisinin

hakki iken her nasılsa Bekir Ağanın buraya geldiğini iddia etmiş, neticeyi tahkikatta, Sadık Beyin mebusluğu tasdik olunmuş; binaenaleyh Bekir Ağaya tahsisat verilmiş olduğu halde Bekir Ağa gittikten sonra Sadık Bey de tahsisat almıştır. Osman Bey istifa etmiş, hiç tahsisat almamış, Nâfiz Beyin tam olarak alacağı evlâbittardır. Bendenizce Osman Bey almış olsa bile Nâfiz Beyin bu haktan mahrum kalmaması icabeder. Çünkü emsali geçen devrede mesbuktur. (Doğru sesleri)

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Efendim bu münasebetle bir prensip meselesi hâsıl oluyor. Yani bu bir Osman Bey meselesi değil; bir prensip meselesidir; Osman Bey istifa etmiş, Nâfiz Bey mebus olmuş. Birincisi tahsisatını almamıştır. Nâfiz Beyin tam alması lâzımgelir dendi. Bir dairei intihabiyeden bir sene zarfında bir, iki, üç, dört inhilâl vukubulursa - olabilir ya - her birine tam tahsisat verdiğiniz halde, bir sene zarfında dört defa tam tahsisat vermek lâzımgelir. Binaenaleyh bu, vakaa tahsisattır. Fakat tahsisatı, bir devre zarfında ve bir senei kâmilede devam edecek addiyle veniyoruz. Yoksa bir gün evvel veya bir gün sonra istifa gibi bintakım esbab dolayısıyla tam tahsisa îtasını kabul ederse; bir geldi istifa etti, iki geldi, vefat etti, üç; memuriyet kabul etti, dört; bilmem ne oldu... Binaenaleyh dört defa tahsisat vermek gibi mükerrem, muzaf tahsisat vermeliğimiz lüzumu hâsıl olabilir. Bunu, yalnız bir mesele olarak düşünürseniz beis görülmiyebilir. Fakat terakümü ile dört, beş, altı defa tahsisat vermek gibi ahval karşısında, milletin zararına bir düstür kabul etmiş olursunuz. Binaenaleyh Meclise iştirak ettiği günden itibaren şuhura taksimen tahsisatının îtası lâzımgelir. Encümenin ichtihadı; bilcümle esbabı ihtiva etmesi itibarıyla şayanı kabuldür. Filhakıka geçen devrede bir mesele oldu. Fakat meselenin safahatı muhtelifesi vardı, biri almış, diğeri talebetmişti. Hattâ Meclis bir kere reddetmiş, sonra bir defa daha reddedilmiş, daha sonra şuna buna müracaatle bir şey olmuştur. O iş bâtıldır, hatadır. Bâtil; makiysünaleyh olamaz. Binaenaleyh çok zararlı bir karar vermek imkânı vardır. Bütçe itibarıyla encümenin tadilatı, tashihati son derecede muvafıktır. Mazbatayı kabul etmek memleketin menafiine tamamen muvafıktır.

NEŞET B. (Aksaray) — Osman Bey, Meclise iştirak etmemiştir ki.

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim, mazbata okunurken nazarı dikkatten kaçmış olan bir noktayı encümenden izah suretiyle sormak istiyorum. Neticesi ne ise razı olmak suretiyle buradan diyorum ki; 8 Mart 1339 tarihli Kanunun birinci maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi âzasına senevi 2 400 lira tahsisat îta edileceği muharrer olup ikinci devrei intihabiyenin birinci senesini teşkil eden 1339 senesi için îtası mukatazi olan tahsisat Meclisi Âlinin tarihi küşadı olan 11 Ağustos tarihinden sene nihayetine kadar olan müddete ait bulunmak lâzımdır. Belki bendeniz de bu noktaya el kaldıracığım, fakat şu noktanın tanzihini isterim. Zapta girsin. Sonra ihtilâfı mucibolmasın. Encümenin şu ifadesinden anlaşılıyor ki; Teşkilâtı Esasiye Kanununda Büyük Millet Meclisinin iki sene geçmekle ikmal edilmiş bulunuyor. İkinci sene de; Marttan sonra başlamış oluyor. Kabul buyurduğunuz zaman bu esas kabul edilmiş olur. Encümenenden bu noktayı soruyorum?

REİS — Efendim Sabri Bey Divanı Riyaset namına söz söyleyecekler.

SABRİ B. (Saruhan) — Esas mesele; Nâfiz Beyin tahsisatı iken; umumî bir düstür şeklini ahzetmiştir. Filhakıka Musa Kâzım Efendi Hazretleri, bir ihtimali nazarı dikkate alarak encümenin fikrini musip gördüler. Fakat bu ihtimal gayet baîr ve müstebattır. Bir devrei intihabiyede bunun vukuu binde, onbinde ve belki de yüzbinde bir ihtimal vardır. Bir kanun vaz'olunurken o kadar müstebadolana istisnalar esası muhakeme olamaz. Malûmuîhsanız; verilen para bir tahsisattır, tahsisatın esas hikmeti... (İşitilmiyor sesleri)

Malûmuâliniz encümenin teklifi bir düstür, bir kaidei umumiye şeklindedir. Heyeti muhteremenize bugün ve bugünden sonra kistelyevm usulünün tatbikının esas olarak kabulünü teklif ediyorlar. Bu teklife nazaran bir mebusun intihabı muayyen olan bir zamandan taahhur edecek zaman bir senenin bütün şuhuruna taksim edilerek kistelyevm yapılacaktır. Halbuki Divanı Riyaset bu fikre iştirak edemedi. İştirak etmemesinin esbabı da iki fikre müstenittir. Birisi taamül, ikincisi esasen tahsisatın müstenidolduğu esbab ve hikmettir. Malûmuâliniz; arkadaşla-

rın beyan buyurdıkları veğhile Türkiye Büyük Millet Meclisinde bu mesele cereyan etmiş ve tahsisat verilmiş, buna tekaddüm eden Meşrutiyet Meclisi mebusanlarında aynı mesele vukubulmuştur. Bunların hepsine de tahsisat verilmiştir. Sonra Divanı Riyasetin istinadettiği mütalâa tahsisatın şeklidir. Malûmuâliniz, intihabolan zevat birtakım evsaf ve şeraiti haiz olan zevattır ki, bunlar memleketlerinden infikâkleri suretiyle birtakım ahvale mâruz kalırlar. Kendilerine bu, hiçbir vakit maaş suretiyle verilmemiştir. Ancak kendilerinin vazifei mebusiyeti deruhde etmekle diğer işlerinden infikâklerine mukabil bir mükâfat olmak üzere, bir tazminat şeklindedir. Binaenaleyh tazminatın zaman ile takdir edilmesi doğru bir mesele değildir. İkincisi; mebusan halkındaki tatbikatın ikinci bir esası vardır ki, o da, hiçbir vakit mebusanın tahsisatı; mebusanın şeraiti, memurin zümresinde bulunan zevatın ahval ve şeraitiyle kabili kıyas değildir. Onun için bu kıyas nazarı itibara alınırsa, kistelyevm de nazarı itibara alınmak lâzımgelir. Fakat arz ederim ki bu; hiçbir zaman kabili kıyas ve kabili tatbik değildir ve bu mesele esasen pek nadir vukuagebilir mesaildendir. Tahsisatın muayyen ve mahdu diyeti sebebi ise şüphesizdir ki, sene başı nihayetine kadar hiçbir vakit Meclisi âliden, yani içimizden beş kişi ölecektir; binaenaleyh beş kişilik tahsisat fazla verilecektir, gibi bir fikir nazarı itibara alınamaz. Bu nazarı itibara alınamayınca muahharan zam suretiyle veya âhar bir suretle Heyeti Muhteremenizden mezuniyet istihsal ederek ita edilmesi hiç şüphesiz doğru olmadığına delâlet etmez. Onun için Heyeti Celilenizce tasvip buyurulurken Divanı Riyasetin bütün düşüncesi encümene nazaran daha mukarini hakikattir. Bunun için Divanı Riyasetin kararı vehç üzere bu gibi intihabatta - ki bu pek nadir vukuageleşmiş şeylerdendir - binaenaleyh bu her halde münakaşa olunacak bir mesele bile değildir. Onun için tahsisatın verilmesi lâzımdır ve Cenabı Haktan temenni ederim ki arkadaşlarımızdan vefat vâkı olmasın.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — İhtimalâtı bâit hattâ eb'at görüyorsunuz; malûmuâliniz bir kanun yapılırken ihtimalât düşünülür ve ona göre hükümleri vaz'edilir. İhtimalât(eb'at değildir. Her gün vukubulmuş şeylerdendir.

Sonra benim dediğim mesele tahsisata mâni değildir.

SABRİ B. (Devamla) — Efendim! Efendi Hazretlerinin buyurdıkları ihtimalâtın kurbiyeti ve budiyeti Meşrutiyetin tarihi teessüsünden beri geçen zaman ile sabittir. Böyle Meşrutiyetin tarihi teessüsünden, Cumhuriyetimizin tarihi teessüsünden beri hiçbir vakit bir mevki için dört intihap vukua gelmemiştir. Ancak bir vefat yerine bir iltihak ve yahut bir intihaptan istinkâf üzerine yerine diğer bir intihap yapılır. Şimdi Heyeti Celilenize arz ettiğim şekilde ihtimalâtı baide dairesine dâhil olur ve bu esasta ağlebi ihtimalât nazarı itibara alınır. Onun için zannederim ki bu hususta izahatım kâfidir.

İHSAN HÂMİD B. (Ergani) — Sabri Beyefendi! Zatiâliniz buyurdunuz ki bu tazminattır. Tahsisat değildir.

SABRİ B. (Devamla) — Vehbi Beyefendinin mevzuubahsettikleri mesele bununla alâkadar değildir. İstirham ederim, onu vakti merhununda mevzuubahsederiz.

İHSAN HÂMİD B. (Ergani) — Sabri Beyefendi! Buyurdunuz ki, bu tahsisat değildir, tazminattır. «Tazminattan kistelyevm yapılamaz» diyorsunuz. Halbuki Nizamnamei Dahilîde bir kistelyevm meselesi vardır. Zatiâliniz riyaset ettiğiniz zaman bunu defaatle teklif ettiniz. Eğer tazminat olsa, yani mebusların devam etmediği müddetçe kistelyevm yapılmaması lâzımgelseydi, kabul ederdim. Mademki Nizamnamede böyle bir sarahat vardır. Devam etmediği müddet için kistelyevm yapılıyor. Binaenaleyh devam etmediği zaman...

SABRİ B. (Devamla) — Efendim, o kistelyevm meselesi esasa taallük eden bir mesele değildir. Bir tedbiri ihtiyatidir. Bir teziyedir ve kendi kendimizi bütün âlemin nazarında gayrimesul göstermemektir. Devam etmek istemezsek mesuliyeti viedaniyemizin mukabili arkadaşlarımız bize bir de mesuliyeti maddiye yapar demektir.

MÜKERREM B. (Isparta) — Efendim, şunu arz edeyim ki, bir iki ay evvel Meclisi Âlinizin kararıyla Tetkiki Hesabat Encümeni (İşitmiyoruz sesleri) Efendim! Bir, iki ay evvel Meclisi Âlinizin kararıyla Tetkiki Hesabat Encümeni bütçenin murakabesine memur edilmiştir. Bütçenin kablessarf murakabesi demek - kanunla-

rın tatbiki demektir - kanunların tatbikinde encümenimiz tereddüde ve bir müşkülâta tesadüf ederse bittabi müracaat edeceğimiz yer Meclisi Âlidir. O itibarla evvelâ encümenimizi mâzur görünüz!

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Muahaze etmiyoruz zaten.

MÜKERREM B. (Devamla) — Vehbi Beyefendi buyurdular ki, «Meclisi Âli bu devrei içtimaiyede 11 Ağustosta açılmıştır. Binaenaleyh mazbatada senenin, yani bu devrenin mebdei malûm olduğu halde intihası hakkında bir şey yoktur» buyurdular. Pek doğrudur. Yani 11 Ağustosta açılmasına nazaran bu senenin tahsisatı gelecek sene 11 Ağustosuna kadar mıdır, bu mudur sualiniz?

VEHBİ B. (Karesi) — Hayır efendim! Çok rica ederim. Öyle söylemiyorum. Yaptığınız mazbataya dikkat buyurursanız dediğimi anlarsınız.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Efendim! Mazbata reddedilecek olursa mesele kalmaz.

VEHBİ B. (Karesi) — İkinci Büyük Millet Meclisinin birinci senesi 11 Ağustostan 1 Mart 1340 tarihine kadardır, diyorsunuz. Mazbatamız öyledir.

MÜKERREM B. (Devamla) — Öyle görüşmedik efendim. (Müzakere kâfi sesleri)

REİS — Efendim, müzakerenin kifayetini reyi âlinize vaz'ediyorum. Müzakerenin kifayetini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reyi âlinize vaz'ediyorum. Müzakerenin kifayetini kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Müzakerenin kifayeti kabul edilmiştir. Binaenaleyh mesele iki şekilde mevzuubahistir. Birisi Divanı Riyasetin kararı - ki tahsisatın tam olarak verilmesidir. Senelik olmak itibariyle, - diğeri Tetkiki Hesabat Encümeninin kararı - ki kistelyevm hesabı esas ittihaz edilerek tahsisatının buna göre itasıdır. İkisini de reyi âlinize vaz'ediyorum. Evveleceirde Tetkiki Hesabat Encümeninin mazbatasını reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Reis Bey, malîdir, tâyini esami lâzımdır.

REİS — Efendim, rica ederim, ârayı sayarken söylemeyiniz. Bir taraftan ârayı mı sayacağız, yoksa zatîâlinizi mi dinliyeceğiz? Efendim! Aksini reyi âlinize vaz'ediyorum. Divanı Riyasetin kararını kabul edenler lütfen el kaldırsın.

ZAMİR B. (Adana) — Tâyini esami lâzımdır.

REİS — Divanı Riyasetin kararı kabul edilmiştir efendim.

3. — 1340 senesi Meclis, Riyaseti Cumhuriyet ve Divanı Muhasebat ve Hilâfet bütçeleri hakkında Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasını (1/256) (Ruznameye)

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim, bendeniz bütçenin ne demek olduğunu hâlâ anlıyamadım. Masraf kısmından başlayarak, neticesi, yekûnu belli olmuyarak «Falan, filân parçalar, bütçeler gelmiştir, bunları ruznameye alacağız.» deniliyor. Varidatımız nedir, masarifimiz nedir? Bunlar gelmeden bütçe denmez ki buna.. Binaenaleyh heyeti umumiyesi gelmeden ne ruznameye alınır ve ne de müzakere edilir. (Doğru sesleri)

REİS — Muvazenei Maliye Encümeninin mütalâası var mı?

MUVAZENEİ MALİYE ENCÜMENİ REİSİ REŞAT B. (Saruhan) — Efendim, 8 Kânunusanide Meclisi Âliye izahat vereceğimi daha evvel arz etmiştim. O gün Meclisi Âliniz içtima etmemiştir. 9 Kânunusanide arzı malûmat etmek üzere bu kürsüye çıktım. Vakit geçmiştir diye içtima buyurmadınız.

Efendim! Muvazenei Maliye Encümeni tahhüdünü yerine getirebilmek için bilhassa bir aydan beri lüzumu kadar sarfı mesai etmiştir ve bütçelerin bir çoğunu da tetkik ve intacetmiştir. Mu meyanda vâridat bütçesi de hemen hemen bitmiştir. Fakat gazetelerde manzuru âliniz olmuştur; son zamanlarda Hükümet Muvazenei Maliye encümenlerine yeni bir bütçe vereceğini söylemiştir ve o bütçeyi de daire ve yekûn itibariyle tesbit ederek bize hususi surette bildirmiştir. Müfredatı, yani füsul ve mevaddı muayyen olarak yeni ve tam bir bütçe gelmiştir. Bundan dolayı encümen son zamanlarda tetkikatını biz zarure tleriyle götüremiştir. Yeni bütçeyi takip ve gelenlerini tetkik ediyoruz. Devair bütçelerini füsul ve mevad üzerine tetkika memur olan arkadaşlarımız; devairi âidesi nezdinde, vekili mesullerin nezdinde tesbit etmekle meşguldür. Heyeti Hükümetten rica ederim, bunu ne kadar tesri ederlerse encümenimiz de o kadar az bir zamanda bütçeyi Heyeti Celilenize kül halinde olarak takdim edecektir. Mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — İsmail Canbulat Bey'in suali var.

İSMAİL CANBULAT B. (İstanbul) — Efendim malûmuâliniz yeni Heyeti Vekilenin teşekkülünden beri aylar geçmiştir. Yeni Heyeti Vekile teşekkül ettiği vakit bütçeyi Meclisten alıp tekrar getirebilirdi. Fakat nasıl oluyor da Meclisin malûmatı olmadan, Meclise karşı encümenin taahhüdü ettiği bir bütçenin encümeden buraya gelmesine mâni olacak suretle bir harekete Muvazenei Maliye Encümeni cevaz veriyor, müsaade ediyor? Bunu anlayamıyorum. Bu dünyanın hiçbir yerinde yoktur.

MUVAZENEİ MALİYE ENCÜMENİ REİSİ REŞAD B. (Saruhan) — Hükümet, daire üzerine tesbit ettiği ve yekûnlarını bize birer kalem olarak bildirdiği bütçelerle encümenimize karşı büyük bir tasarruf va'inde bulunmuştur. Hükümetin tasarruf vaadini tazammun eden bu teklifini encümeniniz - belki hata yapmıştır - şükranla karşılamıştır. Encümeninizin Meclisi Âliden mülhem bulunduğu endişeli tasarruf, Hükümetçe de kemali ehemmiyetle nazarı dikkate alınmıştır. Bundan dolayı bütçelerde ehemmiyetli miktarda tasarruf yapmakla beraber bilhassa bütçenin masarifi kısmında sarfiyatın daha ziyade müsmir ve nâfi umura sarf ve tahsis edileceğini irae ve taahhüdetmiştir. Bundan dolayı biz tehir zarureti gördük. Yekûn ve daire itibariyle bildirilen bu bütçeleri encümeniniz yalnız füsul ve mevaddı itibariyle tesbit etmek üzeredir. Bunlar, hitamı tesbitinde derhal Heyeti Celilenize arz ve takdim edilecektir. Yalnız şunu arz edeyim ki: Heyeti Hükümet ne kadar tesri buyururlarsa encümenin vazifesini o kadar teshil buyurmuş olacaklardır. Füsul ve mevaddın süratle tayin ve tesbitinin Hükümetten rica ederim.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Zaman tâyin ediyor mu?

REŞAT B. (Saruhan) — Hayır efendim. Vekâletlerin bütçeleri kısmen yalnız yekûnu gösterir rakamlardan ibarettir. Henüz fasıl ve madde itibariyle tesbit edilmemiştir.

VEHBİ B. (Karesi) — Reis Bey! Müsaade buyurur musunuz?

REİS — Vehbi Beyefendi! Bu evrakı varide meselesidir.

VEHBİ B. (Karesi) — Değil efendim! Evvelce bendeniz bütçe hakkında bir takrir vermiştim. Encümen de burada izahat verecekti.

REİS — Encümen, izahat vermeye hacet olmadığını söylüyor. İzahat vermek üzere Reşad Bey 8 Kanunusanide buraya gelmiştir. Fakat bir mâzaretten dolayı izahat verilememiştir. Bütçe Heyeti umumiyesinin tetkikatı ikmal olunmak üzere bulunduğunu ve yakında Heyeti Umumiyeye gönderileceğini Muvazenei Maliye Encümeni Reisi Bey söylüyorlar. Bu defa tetkikatı bitmiş olan Meclis Bütçesi, Divanı Muhasebat ve Hilâfet bütçeleri geldi. Ruznameye alınarak tabii ve tevzi olunacaktır. (Kül halinde gelsin, sesleri)

ZEKİ B. (Gümüşane) — Kül halinde gelsin. Varidat ve masarif anlaşılmadıktan sonra bunu ne yapacağız?

VEHBİ B. (Karesi) — Meclisi Âlinin kararıyla eğer şems harekâtından geri bırakılmış ve bu suretle 1340 senesini bekletmek mümkün görülmüş olsa idi, Muvazenei Maliyenin dedikleri doğru olurdu. Fakat maatteessüf 1340 senesi gelmek üzeredir ve bütçe denilen hasta da gelecek senenin harekâtına, tutulacak yollara, yapılacak işlere verilecek maaşlara dairedir ve Cumhuriyetimizin ilk bütçesi olacaktır. Hükümet de ilk defa eline bütçe alarak iş yapmış olacaktır. Harb sırasında mâzur idi ve mâzur gördük; fakat şimdi öyle değildir. Bendeniz Hükümetin tebeddülüyle bütçenin tebeddül etmeyeceğine kaani bulunanlardanım. Hükümet madem ki, tasarruf yapacaktır; her vekâletin bütçesini tetkika memur olan arkadaşlarımız, o vekâlette tetkikatını yaparken tasarrufunu da yaparlar. Niçin bütçe geri gider, geni gelir? Eğer onlar henüz bitmemiş ise Encümence tetkikata devam ve intacedilmek lâzımgelirdi. Teşrinisani, Kanunuevvel, Kânunusani; onlara izin verdik. Fakat şimdi önümüzde Şubat geliyor. Meclisi Âlinin burada teşekkülünün iki hikmeti varsa birincisi bu meseledir. Binaenaleyh gelecek sene de bütçe çıkarmıyacağız ya... (Çıkarırız sesleri) Evet; gelecek senenin bütçesini gelecek sene bu vakitte çıkarırız... Önümüzde Ramazanı Şerif vardır. Ramazan gelmezden evvel tatil yapalım diyeceksiniz. Bendeniz şimdiden arz ediyorum. Bütçe yine gürültüye gidecek ve birinci Büyük Millet Meclisinin mâzuren çıkaramadığı bütçeyi biz de ihmalen çıkaramamış olacağız.

MUVAZENEİ MALİYE ENCÜMENİ REİSİ REŞAD B. (Saruhan) — Efendim! Hükü-

metin müracaatı üzerine Muvazenei Maliye Encümeninin - gerek hata, gerek savap - tasarruf vadinden dolayı kabul etmiş olduğu bu son teklifi Heyeti Celileniz muvafık görmüyorsanız; tetkikatı esasen hitam bulmuş demek olan evvelki bütçeleri üç, beş gün içinde takdim eder ve vâridat hakkında da arzı malûmat edebiliriz. Takdim ettiğimiz bütçeler Hükümetin alâkadar olmadığı bütçelerdir. Meclisi Âlinizin bütçesidir, Riyaseti Cumhur ve Divanı Muhasabat bütçeleridir. Bunlarla Hükümetin alâkası yoktur. Binaenaleyh taahhur etmemek için şimdiden takdim ettik. Hükümet huzuru âlinizdedir, icabeden izahatı verir. Şayet Hükümetin Muvazenei Maliye Encümenine vukubulan müracaat ve tetkikatını tasvip buyurursanız biz eski tetkikatımız daire-sinde bütçeleri derhal takdim eder ve lâzımgelen izahatı veririz.

İSMAİL CANBULAT B. (İstanbul) — Bütçe Meclisi Âliye biran evvel gelsin de nasıl getirseniz getiriniz.

REİS — Reye konacak mesele yoktur.

İSMAİL KEMAL B. (Çorum) — Ruznameye alınmıştır.

REİS — Efendim Muvazenei Maliye Encümeni, üç, dört güne kadar tetkikatını ikmal edecektir, ve aynı zamanda Hükümetin de bu tetkikatı tesri ve intacetmesi için Heyeti Celilenize arz etti. Heyeti Celileniz bunu istima buyurdu. Ruznameye geçilmekten başka yapılacak bir şey yoktur.

HASAN FEHİMİ Ef. (Kastamonu) — 7 Kânunusanide verileceği vait buyurulmuştu. Halbuki verilmedi. Şimdi Kânunusaninin kaçında verileceği hakkında lütfen söz verilsin.

Takrirler

1. — *Dersim Mebusu Feridun Fikrî ve Ahmed Şükri beylerin, Müdafai Hukuk Cemiyeti âzası bulunan mazgirt kazası eşrafından Kolanlı Aziz Efendinin Kuva-yı Milliye mensubününün affı hakkındaki 372 numaralı Kanundan istifade ettirilmesi temenniyatına dair takriri (4/126) (Başvekâlete)*

2. — *Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin, Haydarpaşa'dan Ankara ve Konya'ya gitmek üzere trene binmek isteyen halkın mâruz kaldığı müşkülâtın izalesine dair takriri (4/127) (Başvekâlete)*

3. — *Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin, Balık, sebze gibi mütesariülfesat mevaddın trenlerde süratı sevkinin temini ve bu gibi mevaddın sevkinde müşkülât gösterilmemesi temenniyatına dair takriri (4/125) (Başvekâlete)*

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Geçen gün bu mütesariülfesat meselesini soruyorlardı. İzah buyursunlar da bütüin memleket öğrensin!

REİS — Rica ederim, kelimelerin izahiyle vakit geçirecek değiliz.

3. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Düyunu Umumiye kadrosunun hemen tesbitine bir karar itasına dair Lâzistan Mebusu Ekrem Beyin (1/103) numaralı takriri*

REİS — Düyunu Umumiye kadrosunun hemen tesbitine bir karar itasına dair Lâzistan Mebusu Ekrem Bey tarafından verilip gayrimüstacel ruznamemize dâhil bulunan ve Maliye Vekilinin huzuriyle müzakeresine karar verilen mesele vardır.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Reye konulacak Müdafai Milliye Encümeni mazbatası vardır.

REİS — Onu da bugün reye vaz'edeceğim.

EKREM B. (Rize) — Efendim bu takriri vereli iki aydan fazla oldu. Mesele; memleketin bu kadar muhtacolduğu paraya aidolduğu için ve bilhassa bir cenebi müessesesinin, bizim

bu kadar muhtacolduğumuz bir parayı keyfemayeşa sarf ettiğinden dolayı bunun ne için sarf edilmiş olduğunu ve sarf edilmemek için ne yapılmak lâzımgeldiğine dair bulunduğu için bu takririn biran evvel mevkii müzakereye konulmasını gönül arzu ederdi. Maatteessüf geç kalmıştır. Heyeti Celileniz, mâlûl gazilere burada onsekiz bin lira vermek için en hararetli münakaşalar yaparken öte tarafta binlerce liranın bir günde israf edilmesine elbette razı olmaz. Düyunu Umumiye denilince hatıra derhal İstanbul'daki muhteşem bina gelir. O muhteşem bina ki, senevi masrafı (1 350 000) liradır. Vâsi bir kadronun gayrimüslim olan efradı mebzul olan bu parayı istedikleri gibi sarf etmektedirler.

ALİ SAİB B. (Kozan) — Gelsinler, Ankara'da otursunlar!

EKREM B. (Devamla) — Bir müsteşarımız, ki onun omuzlarına memuriyet itibarıyla en ağır yük binmiştir, bilmiyorum sabahın kaçından, akşamın kaçına kadar çalışır. Almış olduğu para Düyunu Umumiyedeki alelâde bir gayrimüslim kâtibin aldığı paranın mısıdır. Binaenaleyh Heyeti Celilenizi tenvir etmek için Düyunu Umumiyenin kadrosuna şöylece bir göz gezdirelim. Evvelâ gözümüzün önüne Dâyinler Vekili gelir. Dâyinler Vekili deyince ben derhal bir kişinin senede (32) bin lira aldığını hatırlarım. Onun yanbaşımda bizim Komiser Beyefendiye tesadüf ederim. O da (16) bin lira alır. Sanki bu para yetişmiyormuş gibi tahsisatı muayyene namıyla bir para daha görürüz ki, araba masrafı ve saire... Yani ayda 2 500 veyahut 1 300 lira yetişmiyor da tahsisatı muayyene namıyla nereden geldiği meçhul ve şüphesiz gayrimeşru olan bir para görürüz ki, bu da ayda Dâyinler Vekilleri namına 500 - 600 lira kadar bir şey tutar ve bunu da ilâve edersek bir Dâyinler Vekilinin maaşı senevi 36 bin liradır.

AVNİ B. (Bozok) — Bir kaza idaresi.

EKREM B. (Devamla) — Bu kadar da kalmaz. Doğrudan doğruya kadroyu kısaca Heyeti Celilenize arz edeceğiz. Bunların kâtibi hususîleri gelir, meselâ Dâyinler Vekilinin kâtibi hususîsi - ne kadar istemişse, bir tane, iki tane, üç tane - hepsinin maaşı 350, 400 liradır. Sonra bir de riyasete mahsus tahsisat vardır. Meselâ Dâyinler Vekilleri kaç kişi ise bunların bir de reisi vardır. Senevi bin İngiliz Lirası, ki onu da reisin maaşına zammedersek 36 bin liradan fazla eder. Sonra Dâyinler Vekillerinin Müşaviri diye bir sene evvel muhdes Aslan Efendi isminde birisini görürüz. Hiçbir yerde görülmemiş şekilde o da ayda (1 300) lira alır. Sonra, Düyunu Umumiye Meclisi İdaresine mahsus bir avukat görürüz. Evet her dairede Hukuk Müşaviri gibi şeyler bulunur. Fakat Düyunu Umumiye Meclisi İdaresine mahsus avukat ne demektir? Bu adamın hiçbir şeye yaramadığı şundan malûmdur ki ismi Hallâcyan olan ve yegâne evsafı kuvvetli bir Türk düşmanı olan bu adam Avrupa kaplıcalarında gezer, fakat ayda (1 300) lira maaş alır. Sonra şöyle takibedersek Müdüriyeti Umumiye'yi görürüz. Bir müdürü unumünin maaşı 1 200 veya 1 100 liradan aşağı değildir. Fakat bu; bu ka-

darla da kalmaz. Onun bir muavini, kâtibi umumiyesi, müşaviri arkadan gelir. Bunların herbirisinin maaşı 1 000 - 1 040 liradır. Ondan sonra efendiler, yirmüç tane şube müdürü görürsünüz. Şube müdürü deyince bizim vekâletlerdeki müdürler gibi değildir. Çünkü; bunların maaşı 500 - 600 liradır. Bundan sonra bir marangozhane görürsünüz ki müdürü, Paris'ten celbedilmiş bir Fransızdır. Maaşı; 500 liradır. Bunun maiyetine ayrıca Rum ve Ermeni adamları vardır ki bunların maaşı 100 - 150 liradır. Bunların vazifesi doğrudan doğruya Dâyinler Vekillerinin evlerindeki tamirâtı ve saireyi yapmaktan başka bir şey değildir. Ondan sonra bir Elektrik Müdüriyeti görürsünüz ki müdürün maaşı; 500 - 600 liradır. Bunun da maiyetinde birçok Rum ve Ermeni vardır. Ondan sonra bir matbaa heyeti görürsünüz bu heyet de elli kişiden mürekkeptir. Bu matbaa heyeti ne yapar? Bunların maaşı 100 - 150 liradır. Zaten Düyunu Umumiye deyince gayrimüslimler için 1 500 liradan aşağı maaş hâtura gelmez. Bunlar bittikten sonra ölmüş olanların maaşı vardır. Yani bunlar; vaktiyle Düyunu Umumiyede bulunmuş olup da ölenlerdir. Fakat ailelerine halen mebzulen maaş verilmektedir. Meselâ bunlardan birisi, müteveffa Dâyinler Vekili (Leonar Borje) dir ki Paris'te bulunan metresine, kızına (1 200) lira gidiyor. Sonra ötede mütevaffa Dâyinler Vekili (Marki Çiyola) nın Roma'daki ailesine (1 200) lira gönderiliyor diğer taraftan İzmir Başmüdürü mütevaffa (Agop) Efendinin Atina'da bulunan ailesine yüz lira gidiyor. Sonra ölmüş Mişel Mısırlıyan isminde bir Ermeninin Mısır'daki ailesine (500) lira gönderiliyor. İşte bütçede bu rakamlara tesadüf edersiniz.

Bu söylediklerim; hepsi mazbut, tesbit edilmiş rakamlardır. Masal ve hikâye değildir. Sonra Anadolu'da bulunup da başmüfettişlik ve muavinlik yapmış ve birçok Ermeniler, Rumlar vardır ki, Anadolu hâdisesi üzerine hepsi kaçmışlardır. Kimisi Atina'da, kimisi Londra'da, kimisi hâlâ İstanbul'da oturdukları halde el'an maaşlarını almaktadırlar ki, bunlar gayrimüslimdir.

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Maatteessüf öyle...

EKREM B. (Devamla) — Efendiler! Bu keyfe mayeşa giden israfat; ne zamandan beri böyle gitmektedir, ne için böyle gidiyor ve ne için

bunun önüne geçilmemiştir? Şimdi Heyeti Celilenize bunu arz edeceğim. 93 Harbini mütaakip şüphesiz Osmanlı İmparatorluğu, en ağır bir mağlûbiyete düşer olmuştur. Böyle bir mağlûbiyetin önünde Döveli Muazzama; böyle mağlûp bir devletin önüne sürülecek en ağır şeraiti ileri sürmüştü Tabii o zaman müstebid bulunan Sultan Hamit; şahsını ve sarayını kurtarmak için Türk Milleti'nin istiklâlini ve hukuku hâkimiyetini feda etmiştir. Döveli Muazzama tarafından öne sürülüyorsa kabul ediliyordu. O esnada denildi ki: «E sizin oldukça çok borcunuz vardır. Yüzyirmibeş milyon liradır... Bu gidişle siz, ne borcu ve ne de faizi verebileceksiniz. Kendi kendinizi idare edemiyorsunuz. Binaenaleyh; sizin bâzı varidatınıza biz vaziyet edeceğiz» tabii «eyvallah» demiş. Sonra «Biz idare edeceğiz. Buna mukabil sizin borcunuzu ve borunuza mukabil ne faiz tutuyorsa onu alacağız. Sizin varidatınızdan balık, tuz ve saire ilh... varidatını almak için ufak bir idare lâzımdır ki, bu muamelâtı görsün ve varidatı alsın ve bunu idare etsin» demiş ve bu da derhal kabul edilmiş ve o zaman Düyunu Umumiye İdaresi denilen bu idare teşekkül etmiş ve bir mukavele yapmışlar. Bu mukavele de Muharrem avına tesadüf ettiği için bu ismi taşımış. Teferrüata girişmiyorum. Esası arz ediyorum. İşte bu mukavele yapıldığı zaman mukaveleyi yapan adamlar; her şeyden evvel, kendi menafilerini katî olarak temin için o mukavelenamede birinci madde olarak kendi maaşlarını tesbit etmişler. Efendiler! Yalnız bir noktaya nazarı dikkatinizi celb ederim. O mağlûp zamanımızda - ki her şey kabul edilebilirdi - bendeniz hayret ediyorum. Nasıl başka bir teklif yapılmamış? Tesbit edilen şeyde yalnız Dâyinler Vekillerinin maaşları vardır. O adamlar «Düyunu Umumiyeye biz istediğimiz kadar adam alacağız. Şunları tasdik edeceksiniz. Şu kadar maaş vereceksiniz» dememişlerdir. Yalnız kendilerini düşünmüşler ve demişler ki: «Dâyinler Vekillerinin maaşı şu olsun. Senevi (2 000) ikibin İngiliz lirası olsun, bundan ötesi bu daireye alınacak memurlar ve bütçe her sene Hükümete gönderilecek. Hükümet eğer bunu tasdik ederse kabul edilecek.» Arkadaşlar! Hükümet tasdik ve tasvibecek ne demektir? Yani Hükümet kadroyu istediği gibi takyit ve tesbit edecektir ve bütçeyi kendi muvazenei umumiyesine göre tesbit edecek ve gönderecek demektir. Bunu; o zaman muharrer

olan Muharrem Kararnamesinin şu maddelerini okuyarak Heyeti Celilenize arz etmek isterim.

(Madde 15. — Ecnebi Dâyinler Vekillerine senevi (2 000) İngiliz lirası, Osmanlı Dâyinler Vekiline (1 200) İngiliz lirası ve Hükümet Komiserine (1 200) İngiliz lirası maaş ita olunacaktır. Osmanlı Bankasından tâyin olunacak vekile senevi (500) İngiliz lirası hakkı huzur verilir.) Bu kadar. Sonra onyedinci maddeyi okuyorum:

(Madde 17. — Meclisi İdare bir bütçe tanzimine ve bunu da her sene maliye iptilasından iki ay evvel Maliye Nezaretine takdime mecbur olacaktır. İşbu bütçe hidematı Devlete muvafık olmak üzere gelecek ve iki ay zarfında canibi Hükümeti Seniyyeden kabul ve tasdik buyurularak Devletin muvazenei umumiyesi cetveline geçirilecektir.)

Efendiler! Şayanı hayrettir. Bu; 93 Harbinin en fecî mağlûbiyetinin akabinde yazılan bir maddedir. Yani o zaman bile Hükümeti Osmaniye, isterse bu madde ile de Düyunu Umumiye İdaresinde şu kadar fazla adam vardır; bunların maaşı çok fazladır diyebilir ve bunları kabul ettirebilirdi.

Efendiler! O zamandan beri Osmanlı Hükümetinden bugüne kadar hiç kimse çıkıp da bu verilen bütçeyi tenkid etmemiş ve hakikaten tenkid edilmemiştir. Düyunu Umumiyyeden verilen bütçe; nasıl verilmiş ise o suretle kabul edilmiştir. Birinci sebep; âciz ve meskenet, ikincisi menafidir. Birincisi Osmanlı İmparatorluğunun memurlarının meskenetlerinden, ikincisi: Mevkilerini kaybetmelerinden korkmalarındandır. İşte bu sebeplerden bütçe, nasıl gelmiş ise o suretle kabul edilmiştir. Tabii başka türlü menafi de olabilir. Bu suretle o zamandan itibaren bütçe - tekrar arz ediyorum - nasıl gelmiş ise, olduğu gibi kabul edilip gitmiştir. Bunlar, yani bu Dâyinler Vekilleri, Düyunu Umumiye Meclisi İdaresi şımarıkça şımarmış, bakmış ki, kendisiyle hiç alâkadar olan yok. Soran yok. Hükümet içinde Hükümet teşekkül etmiş ve varidatı Devleti, alabildiğine, istediği şekilde israf etmiş. Bakınız israf diyorum; bu kelimeyi kullanınca onun mânasını izah etmek lâzımgelir. Muharrem Kararnamesinde senevi ikibin İngiliz lirası tesbit edilmiş Hoş! O zaman İngiliz lirası ile Osmanlı altını arasında fark olmadığı için böyle tesbit edilmiş. Yani bu adamların bugün İngiliz lirası olarak maaş almaları icabetmez. O zaman aradaki

fark hiç olduğu için nazarı itibara alınmamıştır. Bugün ise pek azım fark vardır. Arz etmek istediğim nokta şudur: Senevî iki bin İngiliz Lirası alan bu adam, Mütarekeyi mütaakıp gelmişler; bakmışlar ve demişler ki: «Bu iki bin İngiliz Lirası bize kâfi değil; dört bin lira olsun.» Kimse neye diye sormamış. Tabî bunlar da dört bin üzerinden aldıkları için senevî 32 000 lira buradan çıkıyor. Halbuki kendilerinin kabul ve imza ettikleri bu mukavelename mucibince iki bin İngiliz Lirası, yani 16 000 lira almaları icabeder.

Efendiler! Bundan başka demin arz ettiğim gibi tahsisatı muayyene namında bir para çıkıyor ki ayda şöyle (700) senede yedi bin, sekiz bin İngiliz Lirası tutan bir paranın çıktığını görüyoruz. Bu, nereden çıkıyor? Bu; bilâhara yaptığımız istikrazlara mukabil bâzi yerlerin âşarını vermişiz. Bunları tahsil için bir masraf göstermişler ve «Bunu tahsil için memurlar kullanacağız. Bunlara para nereden vereceğiz?» demişler. Onun üzerine âşarın yüzde beşi ci-bayet masrafı olarak tesbit edilmiş. Efendiler! Bu yüzde beş çok paradır. Orada kullanılan memurlara karşı; âşarın yüzde birbuçluğu; yüzde ikisi kâfidir. Bâki kalan âşarın yüzde ikibuçluğu; yüzde üçü senevî birbuçuk milyon lira tutar. Bu, ne oluyor? Bunu soran yoktu. Bu paradan tahsisatı muayyene namıyla bir para alınmaktadır. Efendiler! Bundan sonra biraz daha teferruata, gizli nıkata girecek olursam görürsünüz ki meselâ: Lozan Konferansı esnasında orada bulunan Dayınler Vekillerine bir imza ile Bankı Osmanîden bir milyon (1 000 000) frank gönderilmiştir. Bu para ne için gönderilmiştir?..

VEHÎ B. (Karesi) — Aleyhimize sarf edilmek üzere...

EKREM B. (Devamla) — Efendiler! Aynı zamanda şunu arz edeyim ki, hiçbir hakları olmadığı halde fazlasıyla beraber yol masraflarını almışlardır. Yani bu bir milyon frank yol masrafı değildir. Tahsisatlarını demin gösterdiğim listeye göre en âzamî miktarda almışlar ve bir milyon frank Bankı Osmanîyeden yine Lozan'a gitmiştir. Binaenaleyh bütün bunlar suiistimaldir. Suiistimal değildir de nedir? (Yağmagerlik sesleri) İnsan o binaya baktıkça hayretten donar kalır. Sanki Cağaloğlu'nda bir kervansaray

tesis edilmiş, içine Tünlük için ne kadar muzır kimseler varsa doldurulmuş ve bunlara hayallerinden geçmiyecek surette, sanki teşvik için her birisine bol bol maaş verilmiştir. Neticeye yaklaşıyorum efendiler! Şüphesiz vaktiyle, 93 mağlubiyetinin neticesinde, Osmanlı İmparatorluğunun en feci bir zamanında kabul etmiş olduğu şeraiti bütün dünyaya istiklâlini tanıtmış olan Türkiye Cumhuriyeti ve onun Bütçelik Millet Meclisi ve Hükümeti elbette kabul edemez. (Edemez sesleri)

Bunun kadar aşikâr bir şey olamaz. Yalnız diyorlar ki : (Bu mesele biraz daha dursun. Kuponlar meselesi hallolunacaktır. Ondarı sonra tamamıyla tesbit edilecektir.) Yalnız bendeniz her türlü karardaki isabetine emin olduğum Başvekil İsmet Paşa Hazretlerinden istirham ederim, farz edelim ki, bu kuponlar meselesi üç ay sonra halledilecek - hattâ asgarisini alıyorum - bir ay sonra olsun. Bir ay müddet için dahi bu binanın, Türk Milletinin parasını israf edencesine sarfiyatına meydan verilmemelidir. Bu zaten Muharrem Kararnamesiyle o zaman verilmiş bir haktır. Binaenaleyh farz edelim ki üç ay sonra kuponlar meselesi hallolunacak. Bu ne vakit hallolursa olunsun, kuponların bununla alâkası yoktur. Bu binanın kadrosunu bir an evvel tesbit etmeli, Maliye Vekilimizin, yani Türkiye Cumhuriyetinin Maliye Vekilinin aldığı maaş, Türkiye Cumhuriyetinin cüz'î bir varidatını idareye memur bu idarenin en ufak kâtibinin aldığı paradır. Bu tezat nedir, bu tezada karşı sabredilebilir mi? Binaenaleyh yapılacak iş, Dünyunu Umumiyenin vermiş olduğu bu bütçede bizim memurlarımız ne alıyorsa ve ne kadar memura ihtiyacı varsa bu tesbit edilmelidir. Heyeti Celilenizden istirham ediyorum. Bunu tahtı karara alarak Heyeti Vekileye havale buyurunuz. Sonra efendiler, şunu da arz etmek isterim ki, benim burada bunun için feryadmemenden ziyade Dünyunu Umumiye Meclisi İdaresine gönderdiğimiz zevat vardır. Her şeyden evvel bir komiser vardır. Bütün bu yanlışlıkları, suiistimalâtı tesbit edip ona göre çalışacak ve bağırarak odur. Halbuki senelerden beri görülen suiistimalât, görülen israfata, oraya giden komiser, oraya giden Türk Dâyinler Vekili, bağıraktan, Türk hukukunu müdafaa etmekten çok uzak. Almış olduğu azım paralardan gözleri ka-

maşmış, mevkiini kaybetmeye çalışıyor. Binaenaleyh bu, böyle olamaz. Oraya Türkiye Cumhuriyetinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ruhunu taşıyan bir komiser gitmeli ve yine bu ruhu taşıyan bir dâyinler vekili olmalı. Komiser her zaman Hükümetin elindedir. İstedığı zaman Hükümet onu tebdil edebilir.

Dâyinler Vekiline geliyorum. Dâyinler Vekilinin intihabı esasen doğru değildir. Anadolu, İstanbul'dan tamamiyle ayrıldığı zaman ve Anadolu düşmanıyla burada boğaz boğaza çarpıştığı bir zaman Osmanlı İmparatorluğunun en âciz ve meskeneti zamanında Dâyinler Vekili, Reji Müdürü, Banka Müdürü ve ecnebler tarafından intihabedilmiş bir adamdır. Anadolu'nun bir reyî olmadan bu intihabat doğru olabilir mi? (Olamaz sesleri) Binaenaleyh bu intihabat kekenlemeyekûn hükmündedir. Yine tekrar ediyorum; bunun feshiyle yeniden bir Dâyinler Vekilinin intihabı lâzımgelir. Bu hususta daha saatlerce söz söylenebilir. (Bu meseleleri hallededeceğiz. Biz kuponlar meselesini bekliyoruz. Bunun hallini mütaakıp Düyunu Umumiye derhal kalkacaktır.) Denilirse efendiler! Bu kadronun tesbiti biraz dahi olsa beklememek fikrindeyim. Bir ay için dahi olsa bu tesbit edilmeli. Kuponlar meselesi elbette hallölunacak ve Düyunu Umumiye elbette kalkacak. Biz borecumuzu bilir ve veririz. Bizi ayrıca idare edecek adamlara ihtiyacımız yoktur. Söyleyiceklerim bunlardan ibarettir. (Alkışlar)

MALİYE VEKİLİ MUSTAFA ABDÜLHÂLİK B. (Kângırı) — Efendim! Düyunu Umumiye'den İstanbul bütçesi vekâlete gelmiştir. Vekâlet tetkik ediyor. Ekrem Beyin buyurdıkları gibi birtakım masraflar vardır. Onları kesiyoruz. Ve o suretle masarîf tahfif edilecektir. Eğer Ekrem Beyin teklif ettiği madde hakkında müzakere açılacaksa celsei hafiye olsun ve uzunuzadırya münakaşa edelim.

NEŞET B. (Aksaray) — Yalnız rica ederim ki, Düyunu Umumiye Komiseri daha yeni gitmiştir, Ekrem Beyin buyurdıkları bunun hakkında vârit değildir.

MALİYE VEKİLİ MUSTAFA ABDÜLHÂLİK B. (Devamla) — Arz ediyorum. Müzakere açılacaksa celsei hafiye olsun ve izahat vereyim.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Düyunu Umu-

miye Rum ve Ermeni ile doludur. Bunlar hakkında Maliye Vekâletinin malûmatı var mıdır?

MALİYE VEKİLİ MUSTAFA ABDÜLHÂLİK B. (Devamla) — Bunların ferden ferda isimlerini getirttim. Ne kadar Türk ve İslâm, ne kadar Rum, ne kadar Ermeni ve ecnebi vardır, hepsinin isimlerini getirttik, onun üzerine tetkikat yapıyoruz.

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Gelen bütçeye göre elyevm Düyunu Umumiye'de ne kadar memur var?

MALİYE VEKİLİ MUSTAFA ABDÜLHÂLİK B. (Devamla) — (600) küsurdur.

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Maliyenin ne kadar memur vardır?

MALİYE VEKİLİ MUSTAFA ABDÜLHÂLİK B. (Devamla) — Arz ettim. Efendim! Eğer fazla olmuş olsaydı... (Gürültüler)

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Çok güzel Vekil Beyefendi! Düyunu Umumiyenin vaziyeti hukukiyesi nedir?

ZEKİ B. (Gümüşane) — Çok maas alanlar Hristiyan, az maas alanlar Müslüman.

REİS — Efendim Maliye Vekili Beyefendi, bu mesele için celsei hafiye akdini teklif ediyorlar. Eğer bu meselenin müzakeresi kabul olunacaksa müzakerenin celsei hafiye'de olması lâzımdır. Diğer cihetten Maliye Vekili Beyefendi, Düyunu Umumiye bütçesinin elyevm Maliye Vekâletinde derdesti tetkik olduğunu ve bittabi Muvazenei Maliye Encümenine de gönderileceğini beyan buyurdular. Binaenaleyh meselenin şimdi mi müzakeresi lâzımdır, yoksa bütçe esnasında mı müzakeresi lâzımdır? Bunu reyî âlinize arz edeceğim. Şimdi müzakeresi karargir olacak olursa Maliye Vekili Beyin celsei hafiye teklifini tekrar reye vaz'edeceğim. Celsei hafiye akdi kabul olunacak olursa o zaman mesele hallolacaktır. Evvelâ bu meselenin bugün müzakere edilip edilmemesini reyî âlinize vaz'edeceğim. Eğer bugün müzakeresi kabul edilirse Maliye Vekili Beyefendinin teklifi veçhile hafi celse akdolunması lâzım gelecektir.

HÜSEYİN RAUF B. (İstanbul) — Efendim, usul hakkında söz istiyorum. Bunun bütçe ile müzakere edilmesi lâzımdır. Çünkü Düyunu Umumiye ile kuponlar meselesinin bütçe ile katî alâkası vardır. Uzun tetkika muhtaçtır. Müsaade buyurulursa bütçeye talik edelim. (Muvafık sesleri)

REİS — Efendim bunun şimdi derhal müzakeresini kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Bütçeye talikan müzakeresini kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Efendim bütçeye talikan müzakeresi karargir olmuştur. Binaenaleyh hafi celse akdine de lüzum kalmamıştır.

2. — *Tekaüt ve İstifa Kanununun ellinci maddesinin fıkrai âhiresinin tefsirine dair Başvekâletten mevru (3/186) numaralı tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası*

REİS — Efendim! Dünkü Celsemizde Tekaüt ve İstifa Kanununun ellinci maddesinin fıkrai âhiresinin tefsirine dair Başvekâletten mevru tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatasını reyî âlinize vaz'olunmuştu. Nisap hâsıl olmadığı için bugün tekrar reyî âlinize vaz'edeceğim. Kabul edenler beyaz, reddedenler kırmızı rey pusulası vereceklerdir.

ZEKİ B. (Gümüşane) — Müzakere devam etsin Reis Bey!

REİS — Müzakereye devam ediyoruz. Dışarıya çıkmayınız efendim yine ekseriyet olmayacaktır.

(Ârâ istimal edildi.)

3. — *Altın kaçakçılığundan mahkûm Eşref ve Hâşim efendiler hakkında (4/36) numaralı evrakta dair Adliye Encümeni mazbatası*

REİS — Efendim! Ruznamemizin yedinci maddesini teşkil eden altın kaçakçılığundan mahkûm Eşref ve Hâşim efendiler hakkında (4/36) numaralı evrakta Adliye Encümeni mazbatasının müzakeresine geçiyoruz. (1)

Meclisi Âlinin hatırındadır ki, bu mazbata bundan birkaç gün evvel Heyeti Celileniz huzurunda okunmuş ve arkadaşlardan Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin teklifi üzerine Maliye Vekilinin huzuriyle müzakeresi karargir olmuştur. Bugün Maliye Vekili Bey buradadır. Binaenaleyh müzakeresine devam edeceğiz.

Efendim evvele söz almış olan rüfekârın isimlerini okuyacağım. Bir de bugün söz alanların ismini okuyacağım. Zeki Bey (Gümüşane)! Geçen defa söz almıştınız. Şimdi söz söyleyecek misiniz?

(1) *İşbu mazbata dördüncü cildin 570 nci sayfasında münderiçtir.*

ZEKİ B. (Gümüşane) — Hayır efendim.

REİS — Talât Bey (Ardahan) Siz ne buyursunuz?

TALÂT B. (Ardahan) — Vazgeçtim efendim.

REİS — Münir Bey (Çorum)?

MÜNİR B. (Çorum) — Hâşim ve Eşref efendiler hakkındaki kararı mahkûmiyet, Türkiye haricine...

ZEKİ B. (Gümüşane) — Söz söylenecek ise bendeniz sözümden vazgeçmedim, reye müracaat ediyorsunuz da onun için geçmişim.

MÜNİR B. (Devamla) — Türkiye haricine, yani memaliki eenebiyeye altın ihracına dair olan Kanunun hükmü sarihine müstenittir. Bu hükümde affı hususunin esbabından birini teşkil eden hatayı maddî adli yoktur. Derecatı mahakimden geçerek kazıyei muhkeme halini almış ve binaenaleyh taallûk ettiği hâdis hakkında bir kanunu hususi mahiyetini iktisabetmiş olan şu hüküm bir suretle talil edilemez. Bu suretle vâkı olacak taallüller esasatı hukukiyeye münafidir. İstiklâli mahakim ve adli hakkındaki esası adliyi. esası hukukîyi esasından rahnedar eden bir kazıvedir. Adliye Encümeninin ekseriyeti mevzuubahsolan altınların İstanbul'a getirilmesine ve İstanbul memaliki eenebiyeden bulunmamasına binaen bu fiile cürmîyet izafesi mümkün olamayacağına ve binaenaleyh verilen hükmün hatayı maddî adli mahsulü olduğu zehabında bulunmuş ise de hâdisenin cereyan ettiği sırada Hükümeti Milliyemizin nüfuzu hâkimiyeti ancak İnebolu'ya kadar cari olmasına ve memleketimizin birçok yerleri de işgali askerîye mâruz bulunmasına binaen bu zehabı kabul etmek memaliki eenebiyeye altın ihracı hakkındaki Kanunun Hükümeti Milliyece ademimeriyeti esasını kabul etmekle müsavi olur. (Çok doğru sesleri) Bundan başka Memaliki eenebiyeye altın ihracı memnuiyeti Kanununun bir maddesi her ne suretle olursa olsun memaliki eenebiyeye altın ihracedenlerin evvelemirde Maliye Vekâletinden istihsali müsaade etmeleri lüzumunu âmirdir.

Eğer o zaman işgali eenebi altında bulunan İstanbul memaliki eenebiyeden değildir esası kabul olunur ve binaenaleyh İstanbul ve memaliki meşguleye götürülecek altınların Maliye Vekâletinden müsaade istihsaline tabi tutulmaması cihetine gidilirse bu halde kanunun ikinci maddesinin tatbikine imkân kalmaz. Maliye Vekâletinin

ve bilhassa bu kanunun meriyetini teminle mükellef olan Hükümetin vazifei murakabe ve tefişi de işkâl edilmiş ve mümteni bir hale getirilmiştir olur.

Hulâsa bendeniz Adliye Encümeninin hatayı maddîi adlîden bahsederek bu hükmün talil ve refi suretiyle af hakkındaki kararının istinadettiği esbabı mucibinin isabetine kaani değilim. Yalnız mahkûmunaleyhlerin istidalarıyla Birinci Büyük Millet Meclisi İstida Encümeni mazbatasında bizim bir merkezi ticaretimiz de İstanbul idi ve oraya gönderiliyordu ve müstediler Harekâtı Milliye ve İstiklâli Millî Harbinde Hükümete birçok hidematı fedâkarânade bulunmuşlardır deniyor. Şu hale göre mesele mücerret af ve merhamet, âtîfet ve şefkat noktai nazarından mevzuu bahsolabilir ve yalnız bu adamların mahkûmiyeti cezaiyelerinin - ki üç aydan ibarettir - mücerret af ve âtîfet esasına müsteniden affi lâzımgelip gelmiyeceği münakaşa edilmek lâzımgelir. Yoksa böyle İzmir'e, kezalik İnebolu tarikiyle İstanbul'a götürülürken yakalanmış birçok altınlar vardır ve bu altınları kaçıranlar ducarı ceza olmakla beraber altınlar da müsadere olunmuştur. Esasen mugayereti hukukiyeden, mugavereti kanuniyeden âri olan böyle bir hükmü katîyi birçok gayrikanunî talilâtla refi tarikine tevessül etmek, zannediyorum ki, fena bir çığır açmaktan başka bir şey değildir.

REİS — Besim Bey (Mersin)! Geçenlerde söz almış idiniz. Şimdi söz söyleyecek misiniz?

BESİM B. (Mersin) — Mazbatada olan itirazımda sabit olmakla beraber Münir Beyefendinin de mütalâatına tamamen iştirak ediyorum.

REİS — Halil Bey (Zonguldak)! (Yoktur sesleri) Besim Atalay Bey, buyurun!

BESİM ATALAY B. (Aksaray) — Arkadaşlar, meşhur Ziya Paşanın dediği gibi kanunu tatbik etmek, kanunun cezaya aidolan cihetlerinin tatbikatını fukaranın üzerinde tanımaktan mı ibarettir zannolunuyor? Rica ederim; şimdiye kadar yüzlerce kişinin altını tutulmuştur. Bunlar hem altınları verdiler, hem adameğizler mevkuf oldular. Bunlar ki mevkuf olmadı ve bunların mevkuf olmadıklarını ispat edebilirim; ortada gezmişlerdir. Halkçılık bu mudur? Milletçilik bu mudur? Sizden sual ediyorum kardeşlerim.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Aman rica ederim, bedeli nakdîden ne haber! (Hande-

BESİM ATALAY B. (Devamla) — Eğer memlekette hakikî müsavâtı temin etmek istiyorsak, eğer halkımızın kalbinde milletin hukukunu müsavi tutturmak istiyorsak ve Mukaddes Cumhuriyetimiz hakkında yerler tutturmak istiyorsak müsavâtı temin edelim. Arkadaşlar! Fukaranın elinden on parasını da alarak hapsanelerde güürütme, zenginin hem parasını vermek ve hem cezasını affetmek; halk nezdinde affedilmez, halk nezdinde bağışlanmaz bir günahdır. Arkadaşlar! Bunlar, İstanbul'daki ticarethanelerine altın gönderiyor idilerse neden Maliye Vekâletine mürcaat etmediler. Arkadaşlar! Bendeniz buna diyoruz ki - piyasaya vâkıfım - Allahın bir cezasıdır. Bu üç bin lira, bes bin lira değildir arkadaşlar! Elli bin liradır. Geçenlerde, arkadaşlar pek iyi biliriz; elma sepetleriyle Anadolu ile İstanbul arasında mekik dokunuyordu. Hâlâ bugün altın kaçıyorlar, hâlâ bugün memleketimizin serveti cenabi keselerine gidiyor. Fukara yaparsa günah, zengin yaparsa affınıza iltica ediyor. Kanunların kendisine mahsus bir kudsiyeti, bir masniveti vardır. Biz bunu şunun veya bunun hatırı için ilga ederek kanunun kutsiyetine dokunacak olursak - affediniz - takdis etmek istediğimiz kanunlarımız ovuncak derecesine düşmez de ne olur arkadaşlar? Belki işittiniz arkadaşlar, Samsunluların da birçok paraları tutulmuş ve bu adamlar tevkif edilmişti. Onlar da yarın bir arzuhal ile müracaat eder ve birkaç nüfuzlu arkadaşlarımızla takibettinilerse biz kendi elimizle bir misal göstermiş olacağız. (Ne demek, sözünü geri alsın, sesleri) Bağışlayın dilim kaçıverdi.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — Birkaç nüfuzlu buyurduğunuz arkadaşlar hakkında ya izahat verirsiniz, ya o sözlerinizi geri alırsınız.

BESİM ATALAY B. (Devamla) — Geri almayın, dilim kaçıverdi. Arkadaşlar! Bu altınların ellibin lira olduğuna ve daha fazla olduğuna size bir misal daha göstereyim: Altınların resmen tereffüünden bir gün evvel Müdafaa-i Milliyeden Rus altınları gitmiştir. Müdafaa-i Milliyeden bazı zevata eldibin altın verilmiştir. Müdafaa-i Milliyenin kayıtlarına bakarsınız. Sonra bu zevat orduya hizmet etmiştir, millî vazifelerini yapmışlar, Allah kendilerinden razı olsun. Bunlara yapılabilecek bir şey varsa cezalarını affederiz. Pa-

rayı neye iade edelim, Rica ederim? Bu doğru değildir, Adaleti ihlâldir, müsavâtı ihlâldir. Halkın arasında bize karşı kötü zanlar uyanır. (Doğru, sesleri)

RAUF B. (İstanbul) — Arkadaşlar encümenin mazbatasını kemali dikkatle dinledim. Kıymetli arkadaşımız Münir Beyefendinin vâkıfâne, âlimâne mütalâatını aynı hürmet ve dikkatle dinledim. Vaziyeti hararetle izah eden Besim Atalay Beyi de dinledim. Yalnız bu beyanat arasında bir şeyi anlıyamadım. Kazıyei muhkeme haline gelen bu evrak acaba ne için Meclisi Âliye sevk edilmiştir? Devletin teşkilâtı adliyesi malûmdur. İstinafı vardır. En yüksek Mahkemei Temyizi vardır. Bu Temyize gittikten sonra neden buraya gelmiştir? Devletin teşkilâtı adliyesini bozmak ve bunun yüksek mertebesine ademiîtimat ilka edecek şekil neden vücut bulmuştur? Hiç kimse bu noktayı izah etmedi. Şimdiye kadar buraya af mesaili gelmiştir. İstiklâl mahakimi - İnşallah bundan sonra ihtiyaç görülmez - hükümlerinin mercii doğrudan doğruya Meclisi Âli idi. O yüzden gelirdi ve gelmişti. Efendiler! Bundan evvel de gelmiştir ve bundan evvel gelenler de affedilmiştir. Bu noktayı kimse izah buyumuyor. Besim Atalay Bey arkadaşımızın çok kuvvetle memleketin ve Cumhuriyetimizin mukaddes kanunları namına iddiaları çok doğrudur. Fakat yine aynı kuvvetle tekrar ediyorum ki, adalet siyyan olmazsa adalet olmaktan çok uzaklaşır, zulüm olur. Arkadaşlar! Fakire, ganiye, zaife, kuvvetliye siyyanen tatbik edilmiyen adaletin ismi adalet değildir. Bu memlekette en yüksek mercii idare olan ve bilâkaydüşart memleketi idare eden bu Meclisi Âliye aynı mesele gelir affedilir de, bu mesele gelir tenkid edilirse bu adalet ve siyyan mıdır? (Değildir, sesleri) Bunu soruyorum. Onun için bir vaziyete düşmüşüzdür, bu vaziyeti muhakeme edelim ve halledelim. Devletin derecatı mahakimi muayyendir. Büyük Millet Meclisi temyiz alettemyiz bir mevkie geçmiştir. Böyle mi kabul edeceğiz, yoksa mahâkimin derecatında ihkakıhâk fikrine kaani olmıyan her vatandaşa Büyük Millet Meclisine hükmünü temyizen müracaat hakkını mı vereceğiz? Efendiler! Bu kâğıdın buraya gelmesiyle Heyeti Âliyenize bir hitabı mânevî vâkı oluyor. Kanun bunu demiş, İstanbul Hududu Millî dâhilinde midir, değil midir? Kanunun mânası bu mudur? Gibi şeyler değildir. Efendiler! Sizden

Avrupa mahakiminde jüri denilen heyetin vazifesi bekleniyor, benim anladığım budur. O da, vaziyeti dinliyeceksiniz, mâzideki tatbikatı dinliyeceksiniz bu adamlar mücrim midir, değil midir diye bir hüküm vereceksiniz. Atıfet, merhamet, mürrüvvet, adalet için muzirdir. Kanunların hükmü tatbik edilirken dilencilik ne bu milletin ferdine, ne de bir mahkemeye değer şey değildir. Kanun ierayı hükmetmelidir, kanun herkese siyyanen tatbik edilmelidir. Bundan evvel müracaat vâkı olduğunda onlar niçin affedilmiştir? (Yoktur, sesleri) Dikkatle takilbedin, vardır.

BESİM ATALAY B. (Akısaray) — O, mahakimi âdiyeden gelmemiştir. İstiklâl mahkemesine ait bir karardır. Bu ise temyizden geçmiştir.

RAUF B. (Devamla) — Müsaade buyurunuz efendiler! İstiklâl Mahkemesi âdilâne bir karar vermiyor mu diyorsunuz?

BESİM ATALAY B. (Akısaray) — Amenna, veriyor.

RAUF B. (Devamla) — Öyle ise mahakimi saire de âdilâne hüküm veriyor. Fakat eşhasın lâyuhti olmadığı esasını da kabul etmek lâzımdır. Hatalı hüküm verilemez diye hiçbir kimsenin iddia edemez. Onun için buraya geldik. Bu noktayı nazardan muhakeme edilmeli. En yüksek bir vicdanı Millî olan bu mahkemeye müracaat ederek bunun hallini arz ediyorum ve illâ bu usuller devam ederse derecatı mahakim ne yapacağını şaşırır. Adalet, adalet, adalet! Sırası geldikçe adaleti fakirin aleyhinde görüyoruz. Sırası geldikçe adaleti zengin lehinde görüyoruz. Efendiler! Bu memleketin fakiri mazlumdur, zengini de kahr mı edilmelidir? Zengin adalet isterse kahr mı edilmelidir? İktisat yükselmeli diyoruz. Biz zenginlerimizi tebeil edelim ki, iktisat yükselsin. Bir zengin namına müracaat edildiği zaman neden feveran ediyoruz? Anlamıyorum. Onun için kanun her vatandaşa siyyanen tatbik edilecektir. Vatandaşın hepsi, zengin, fakir hepsi aynı karara tâbi olmalıdır. Bunu rica ederim.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Münir Bey Esası lâzım olduğu kadar izah etti. Zaten mesele kalmamıştır.

ZEKİ B. (Gümüşane) — Muhterem arkadaşlar! Rauf Beyefendinin pek muhik olan beyanatını burada tekrar etmiyeceğim. Yalnız He-

yeti Celilenizden şunu istirham ediyorum. Harbin en feci bir zamanında İstanbul'dan buraya bir tüccar geliyor. O tüccar, Müdafaa-i Milliye Vekâletine muhtacolduğu eşyayı, elbiseyi satıyor. Müdafaa-i Milliye Vekâleti piyasada yedi-yüz kuruşa giden Rus lirasını yedi-yüz elliye veriyor. Bundan tüccar ayrıca zarar ediyor. Bu, zâbitana da bu suretle verilmiştir. Piyasada yedi-yüz kuruş olan Rus altınları, yedi-yüzelli kuruşa verilmiştir. (Hayır sesleri) Müsaade ediniz efendiler! Kafkas Cephesinde verilmiştir. Kafkas kumandanlarını işhadedirim; işte Rüşdü Paşa Hazretleri 750 ye verilmiştir. Efendiler! Bugün altınlar vahidikiyasi değildir. Altın bugün emtia-i ticariye sınıfına dâhil olmuştur. O tüccara bu para verildiği vakit o tüccarın yapacağı yegâne bir vazife vardı. Burada satmış olduğu malın parasını alacak, İstanbul'daki şubesine götürecekti. Müdafaa-i Milliye Vekâleti bu parayı verirken bunu bilmiyor mu idi? Hazinesinde evrakı nakdiye mevut değil mi idi? Bir elden verdiğimiz parayı diğer el ile ne hakla müsadere ediyoruz? Alelhusus ki, bunları müsadere için bir kanun da yoktur. Yalnız Maliye Vekâletinin bir emri mahsusudur. Hududu Millî haricine altın çıkmıyacaktır deniliyor. Rica ederim efendiler! İstanbul Hududu Millînin haricinde midir, dâhilinde midir? Her halde İstanbul Hududu Millînin dâhilindedir. Heyeti Celilenizden çok istirham ederim, hissiyata tâbi olmayalım. Memleket iktisat buhranları içinde çırpınıyor, eziliyor, beri taraftan her hangi bir yer olursa olsun İslâm tüccarlarının parasını böyle müsadere ederek, onları pek sefil bir hale getirmek muvafıkı adalet değildir ve muhterem Rauf Beyefendinin buyurdıkları gibi bunun emsali Meclisten mütaaddit surette geçmiştir. Bundan dolayı kanunun siyyanen Heyeti Umumiyyeye tatbikini Heyeti Celileden istirham ederim. Hissiyata tâbi olarak hüküm verilemez.

REİS — Efendim! Feridun Fikrî Bey, encümen namına söyleyecek.

FERİDUN FIKRÎ B. (Dersim) — Efendim Encümen noktai nazarını mazbatada tasrih etmiştir. Yalnız evvel beevvel Münir Beyefendinin mütalâaları - hallolunmalıdır - ki, Fauf Beyefendi kısmen bu eihete temas buyurdular - malûmuâliniz; her memlekette Mahkeme-i Temyizden sâdır olan hükümler kazıye mahkeme halini iktisabeder. Katî olur ve binaenaleyh

Kuvvei Teşriyenin tesiratından, mukarreratından masun kalır. Bu; bir kaidedir. Fakat yine bâzı memleketler vardır ki, o memleketlerde, meselâ İngiltere gibi, orada Kuvvei Teşriye, kuvvei adliyeden sâdır olan kararda hatiatı bâriz görürse bunları tashih edebilir. Bunun bir kanunla yapar ve bu suretle bir mahkemedan sâdır olan kararı hiçe یرea eder. Şimdi efendiler! Bu gibi nazariye, bu iki mütalâa karşındayız. Devletin hakkı mücazatına taallük eden ciheti cezaîyede teemmül vardır. Birinci şık budur. Bir de ciheti hukukiyede teemmül vardır. Bu da ikinci kısımdır.

AHMED HAMDİ B. (Bozok) — Hata yoktur.

FERİDUN FIKRÎ B. (Devamla) — Müsaade buyurun! Bir mesele hukukiyeden bahsediyoruz. Sükûnetle dinliyelim ve bunun muhafazasını temin buyurun. Binaenaleyh efendim; ciheti cezaîyede bir mahkeme tarafından bir hata yapılmış ise, mugayiri kanun bir muamele yapılmış ise, ve bu mugayiri kanun muamele Kuvvei Teşriye tarafından görülmüş ise bu tashih edilmeli midir, edilmemeli midir? İş bu noktai nazardan ciheti cezaîyede tetkik ettiğimiz halde içtihat karşısında kalırız. Birincisi; hayır, Mahkeme-i Temyize tasdik edilen bu karar katîdir. Hatıyatı kanuniye mevcudolsa da bunun tesiri yoktur. Binaenaleyh bu karara karşı bir şey yapılamaz. Bir de bunun makûsu olan bir mütalâa vardır. O da Ciheti Cezaîyede Mahkeme-i Temyizden tasdika bile iktiran etmiş olsa dahi bir kararda, bâriz bir hatayı kanunî görüldüğü takdirde bunun tashihi kazıyesidir. Meclisi Âliniz, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Teşkilâtı Esasiye kaide-i umumiyesi bu mütalâayı ve bu esası kabul etmiştir. Encümenimizin ekseriyeti de bu mütalâayı kabul etmiş ve bu mütalâayı nazarı itibara alarak yürütmüştür. (Doğru değil sesleri) Müsaade buyurun efendim; içtihat meselesidir. İçtihat, içtihatla nakzolunmaz.

AVNİ B. (Bozok) — Meclisçe oluyor.

FERİDUN FIKRÎ B. (Devamla) — Karar Meclisçe olur. Fakat bu içtihadı dermiyan etmiş olan rüfekanın reyini de rey değildir demek, Heyeti Celilenin şanına yakışmaz. Binaenaleyh efendiler! Bir kere bu meselenin esasını halletmek lâzımdır. Biz ciheti cezaîye hakkında bu nikata, bu esasa karar vermişizdir. Meselenin

tatbikine gelince; efendiler! Malûmuâlinizdir ki, cezada kıyası câri olmamak kaidei külliye-dir. Elimizde bir kanun var. Kanunda deniyor ki, memaliki Osmaniye haricine altın ihraçı memnudur. Kanun, memaliki eenebiye demiyor, kanundaki memaliki Osmaniye tâbiri Türkiye demektir. Binaenaleyh sarahati kanuniyeye muhalif olan bir hükmün tashihini elzem gördük ve bu kanaatle meseleyi tetkik ettik ve Heyeti Celileye arz ettik. Bizim içtihadımızca, encümen ekseriyetinin içtihadınca bu fiil; fiili kabih olabilir; fakat sarahati kanuniye ile memnu değildir, Ceza, kanuna müstenidolur. Maliye Vekilinin emrine müstenid ceza olmaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi müstemirren münakid idi. Maliye Vekili bir zarureti siyasyeden bahsedemez. Meclise gelirdi. Galebe ederdi, kanunu çıkartırdı ve o ceza, kanuna müsteniden verilir. Böyle olmamıştır. Böyle olmadığı içindir ki, bizim viedanımız cürmiyet görmemiştir ve mahkemei Temyizin noktai nazarını doğru bulmamıştır. Binaenaleyh efendiler, berveçhi bâlâ rücu ederek doğru görmediğimiz bir kararı tashih ettirmektedir. Karar; Heyeti Celilenizindir. Rey Heyetindir. Şimdi mesele kalmıyor. Bunun tatbikatında olabilir ki, bunun inhikâsatı olarak birçok kişiye iade etmek lâzımgelir, gelmez. Efendiler! Bu, meselei kanuniye değildir. Bu, meselei maliyedir. Maliye Vekili bu meseleyi izah edebilir. Bizim vazifemiz için bu şekli amelîyesi hakkında arzı mütalâa değildir. Biz için şekli kanunîsini, ciheti hukukiyesini tavih ettik. Mesele buradadır. Mâruzatım bundan ibarettir.

REŞİD AĞA (Malatya) — Reis Beyefendi! Bir şey soracağım; müsaade buyurunuz. Mahkemei Temyizden tasdik edilip kesbi katiyet eden hükmü Heyeti Celile affeder. Binaenaleyh Mahkemei Temyize tasdik edilip de kesbi katiyet eden bir hükmün tashihine dair usulü muhakemei hukukiyede, ve cezaiyede böyle bir madde var mıdır? Yok mudur?

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Beyefendi! Rica ederim; usulü hukukiyeden, usulü muhakemei hukukiyeden, usulü muhakemei cezaiyeden bahsetmedim. Usulü muhakemei hukukiye, usulü muhakemei cezaiyenin intişar ettiği zamanlar bir Türkiye Büyük Millet Meclisi yoktu. Türkiye Büyük Millet Meclisi yeni

bir hakikati hukukiyedir. Yeni hakikati hukukiye yeni bir vaziyet karşısında yeniden ittihazı karar eder. Mesele yoktur. Usulü muhakemei hukukiye, usulü muhakemei cezaiyede Türkiye Büyük Millet Meclisi gibi bir teşkilât yoktu ki öyle bir hakikati hukukiye olsun.

REŞİD AĞA (Malatya) — Türkiye Büyük Millet Meclisinden böyle bir kanun çıkmış mıdır?

FERİDUN FİKRİ B. (Devamla) — Hayır; çıkmamıştır.

REŞİD AĞA (Malatya) — Nasıl tashih ediyorsunuz?

FERİDUN FİKRİ B. (Devamla) — Türkiye Büyük Millet Meclisi bütün kanunların vâzını olduğu için istediği dakikada istediği kanunu yapar.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Amelî olarak bir hatayı adliye Adliye Encümeni vâkıf olduğu takdirde bunu tashih edebilir diyor. Bu nazariyeyi kabul ettiğimiz takdirde kaziyei muhkeme halini iktisabetmiş bir hüküm mevcudolur mu olmaz mı? Yani son merci olduğu halde Mahkemei Temyizden tasdik edilen hükümlerin hatayı adliden bilbahis Mecliste tashihine karar verilirse kaziyei muhkeme halini iktisabetmiş bir hüküm mevcudolabilir mi? Ve herkes buna müracaat ederse bunu tashih edecek mi, bu, doğru mu, değil mi? Kaziyei muhkeme mevcudolur mu, olmaz mı?

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim, — Malûmuâliniz, mücazat, Devlet namınadır. Devletin son mercii, bir ilâmda.. (Gürültüler) Hukukî bir şeye cevap veriyorum. Bütün aklım başımda olarak cevap vereceğim. Devletin mercii, bir ilâmda, bir ceza ilâmında bâriz bir kanunsuzluk görüyor, bir hata görüyor. Bendeniz diyorum ki ve bu fikirde bulunan arkadaşlarımızla diyoruz ki: Devletin son mercii olan şu Meclis, mücazat kendi namına verilmiş olduğundan, hakkı tashihe maliktir.

İSMAIL KEMAL B. (Çorum) — Yanlış. Affolabilir. Hakkı tashiha malik değildir. Kaziyei muhkeme olduktan sonra yalnız affedebilir.

FERİDUN FİKRİ B. (Deersim) — O da bir içtihatdır. Bu da bir içtihatdır. Binaenaleyh ikinci noktaya cevap vereyim.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Affolması-
na nazaran af cezaya munhasır iken aynı za-
manda hükümiyle müsadere olunan paraların..

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Eğer cür-
mün esasında, fiilin esasında cürmiyet görül-
mezse mücazat Devlet namına verilmiş olduğuna
bir mâni tasavvur olunur. Şimdi bu mesele-
de ikinci nokta da şudur: Bu bir mahallî içti-
hattır biz karar vermiyoruz. Rauf Beyefendi-
nin buyurdıkları gibi burada Meclis doğrudan
doğruya jüri vaziyetindedir. Meclisi Âliden
içtihat şeklinde karar sâdır olur, tefsir şeklin-
de karar sâdır olur kanun şeklinde karar sâdır
olur. Kanunu Esası şeklinde karar sâdır olur.
Binaenaleyh Meclisi Âliden sâdır olan bu gibi
hususat, bu gibi mevadda sâdır olacak kararlar
içtihat mahiyotinde olduğuna göre Meclisi Âli
âzası itayı karar ederken o meselenin bütün
avamillini tetkik ederek karar verir ve bu ka-
rarı doğrudan doğruya vijdanı milliyi ifade
eder.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — O halde..

AVNİ B. (Bozok) — Kelime oyunu yapma-
yınız.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Kelime
oyunu demeyiniz, Beyefendi! Sizi temin ederim
ki..

SADIK B. (Afyon Karahisar) — Kazıyei
muhkeme hâlini iktisabetmiş bir karar hakkın-
da encümenin noktaî nazarı mucibince; Beye-
fendinin dediği gibi Heyeti Celileden bir karar
sâdır olursa bu karar yine Mahkemei Temyize
mi gidecek?

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Meclisin
vereceği karara göredir. Meclisin bu hususta-
ki kararı mutlaktır. İcabında affeder. İcabında
ıslahı sadedinde mahkemeye iâce eder. (Ol-
maz, yapamaz sesleri) Yapar ve yapmıştır.

SADIK B. (Afyon Karahisar) — Şimdi, bu
karar lâyetegayyerdur. Derecatı mahakimden
geçmiştir. Bu karar; mahkemelerin istiklâlinin
nümunesidir. Bu karar; usulü Cezanın, Kanunu
Cezanın, tâyin ettiği şeklin gayrisinde Heyeti
Âliye gelir ve Heyeti Aliyeden sizin dediği-
niz gibi çıkacak olursa; Heyeti Aliyenin hakkı
kanunîsi olan aftan başka bir şekil ve surette
çıkarsa bu yeni bir usul, yeni bir kanun veya
hut hukuku esasiyeye darbe olmaz da ne olur?
Bana cevap ver!

FERİDUN FİKRİ B. (Katiyen olmaz efendim.
Size cevap vermeyeceğim, içtihadımı söy-
liyeceğim. Sizin de içtihadınız budur. Meclis
hakemdir.

SADIK B. — Meclisi Âlinin hakkı aftır.
Başka olamaz. Buraya o başka suretle gelmez.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Beyefen-
di, Sizin içtihadınız odur. Ben de diyorum ki,
Meclisi Âli Mahkemei Temyizden sâdır olan bir
ilâmda bâriz bir hatayı kanunî görürse bu ka-
rarı feshederek mahkemenin tekrar buna bak-
masına da ittihazı karar edebilir. Bu, bir içti-
hattır ve bu içtihat kabul edilmiştir.

SADIK B. (Afyon Karahisar) — Müsaade
ediniz! Meclisi Âli; usulün haricine çıkamaz.
Kendi usulüne fenalık etmez.

FERİDUN FİKRİ B. — O sizin reyiniz..
(Gürültüler).

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (İzmir) —
Efendim! Bu meselenin hakikaten fevkalâde
ehemmiyeti vardır. (İşitmiyoruz sesleri) Me-
sele pek mühimdir. Ariz ve amik düşünerek
kemali itidal ile bir karara raptetmek lâzımgelir.
Bu öteki kanunlar gibi âlelâde sâdır olma-
yacaktır. Doğrudan doğruya Teşkilâtı Esasiyeye
taallük edecek bir meseledir. Bendeniz tesadü-
fen bulundum. Gerek hatip beyefendilerin, ge-
rek Mazbata Müharriri Beyin ifadelerinden an-
ladığıma göre mesele; hattâ mazbatayı da oku-
madımsa da Mahkemei Temyizden sâdır olan
bir ilâmın, İstida Encümeni tarikiyle Meclisi
Âliye gelerek Adliye Encümen'nden geçerek
tahsili talebolunuyor. Efendim! Bir ilâmın tas-
hihi başka bir meseledir. İlâmın munderiç bu-
lunduğu hükmün affı başka bir meseledir. Bun-
lar tamamıyla birbirinden ayrıdır ve birbiriy-
le münasebeti yoktur. Demin Muhterem Rauf
Bey Hazretlerinin kapıdan içeri girdiğim za-
man bir sözünü işittim. Evvelce de böyle bir
mesele gelmiş ve Meclisi Âliden geçmişti buyu-
ruyorlar. Hangi meseledir? Bilmiyorum. Eğer
maksadı âlileri af meselesi ise evet, zamanımız-
da size birçok aklar gönderdik. İlâmı doğrudan
tashih etmek keyfiyeti yine başkadır. Bu cihet
gayet derin düşünülecek bir meseledir. Aynı
zamanda da pek basittir. Malûmuâliniz; Büyük
Millet Meclisi icrai, teşriî salâhiyeti haizdir, di-
yoruz? Doğrudan doğruya kavanîni kendisi
vaz'eder ve nitelik vaz'ediyor. İcrai salâhi-

yeti haizdir. Fakat o salâhiyetini bilvasıta He-yeti İeraiyesi, Vekilleri vasıtasıyla istimal eder. Acaba bundan başka bir de salâhiyeti kazaiye-yi haiz midir, yani mahkeme midir? (Hayır ses-leri) Bu suretle buna evet veya hayır demek için düşünmek lâzımgeliyor. Büyük Millet Mec-lisinin mevcudolan kavanînine göre bâzı mese-lelerde salâhiyeti kazaiyesini var gördüm. Me-selâ İstiklâl Mahkemesinden sâdır olan bir hük-mün mercii tasdikidir. Fakat onda bir hükmet vardır. Çünkü İstiklâl Mahkemesi kendisidir. Kendisinin bir cüz'üdür. Erkân ve âzasından müntahap bir heyettir. Onun içindir ki, İstik-lâl Mahkemesinden sâdır olan bir hükmü ya-bancı başka bir mahkeme tasdik veyahut tashih edemez. Mâkûldür. Fakat Mahkemei Temyiz-den sâdır olan bir ilâm; her ne suretle olursa olsun velevki hatası pek bâriz bulunsun bir müstedinin istidasiyle veyahut Adliye Vekâle-tinin tezkeresiyle Meclisi Âliye geldiği vakitte Meclisi Âli bunu bizzat ıslah edecek midir? Bit-tetik tasdik veya nakzedecek midir? Şimdi burada asıl olan nedir? Her devlette ve bugün kürrei arz daki memaliki mütemeddinde bulu-nan hiçbir Millet Meclisinde bu salâhiyet yok-tur. Hakikatte de düşünecek olursak esas ve hukuk itibariyle., felsefe ve mantık itibariyle de olmaması lâzımgelir. Niçin? Çünkü kendisi derecâtı mahakimi tâyin etmiş ve o derecâta bir münteha tesbit etmiştir. O müntehayı ma-hâkimden sâdır olan ilâmat; kazaiyei muhkeme olur demiş. Malûmuâliniz, tâbirin kendisi de gösteriyor kazaiyei muhkeme; kazaiye, bir hüküm, fakat öyle bir hüküm ki muhkem, yani lâye-tegayyer bir hüküm. Artık tagayyer edemez, tebdil ve tadili imkânı kalmamıştır. Ondan do-laydır ki buna kazaiyei muhkeme istilâhını istimal ediyoruz. Şimdi, eğer Mahkemei Tem-yizin bir hükmünü Meclisi Âli nakzedecek olur-sa, hakikaten Muhterem Konya Mebusu Kâzım Efendi Hazretlerinin buyurdukları gibi kazaiyei muhkeme yok demektir ve binaenaleyh müntehayı mahakim de yok demektir. Şimdi. Mahke-mei Temyizden her hangi bir ilân sâdır olur-sa olsun, Mahkemei Temyizden aleyhine hüküm lâyük olan zat, ki müstedi olması lâzımgelen şa-hıstır, kendi evrakını eline alarak doğru Büyük Millet Meclisi kapısına dayanacaktır. Hakkım-daki bu hüküm Mahkemei Temyizden hata-alûdolarak sâdır olmuştur, tetkik ve nakzedi-

niz, sizin kararınıza ittiba edeceğim, diyecek-tir. Meclisi Âli onu tetkika kıyam ederse o va-Kit iki şey hâsıl olur. Birincisi: Meclisi Âli, doğrudan doğruya Mahkemei Temyizin fevkün-de dördüncü derecede bir mahkeme halini ik-tisabeder. İkincisi: Efendiler hazarâtı, hiçbir evrakı vâride okuyamazsınız. Her gün bir Mah-kemei Temyiz kararı, her gün ilâm tasdik mü-zakeresi devam eder, gider. (Handeler) Kabil değil her gün ne Meclise bakabilirsiniz, ne de bir işe - Meclisi Âli, meclislikten çıkar, mahke-me olur. Encümenlerde ilâmın daha sekizi çık-mamış ashâbı mesalik, kapıya yığılmış, falânın ilâmını çıkaramadık, filânın ilâmını müzakere edemedik. Ne kanun yapabilirsiniz, ne Devlet işine bakabilirsiniz, ne de başka bir şeye. İm-kân yoktur. Senede on bin ilâm gelecektir. O vakit hiç tasavvur edebilir misiniz; aleyhine ilâm alan zat - ki zaten Mahkemei Temyize bu ilâmı kabul etmiyerek gitmiştir - Mahkemei Temyizin kararını kabul edecek de, buraya gel-miyecek? Tasavvur edebilir misiniz ki böyle bir zat? Hepsi gelecektir; haklı, haksız umumu bu-raya gelecektir. Binaenaleyh mahkeme o zaman ortadan çıkar, kalkar ve adliye işleri acaip bir bir şekil alır; imkân yoktur. Ondan dolayıdır ki hiçbir devletin kanunu esasısında bu, yok-tur.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Lordlar Kamarasının vaziyeti nedir Beyefendi?

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (Devamla) — Evet, siz Teşkilâtı Esasiyenize bunu korsan-ız, o da olur. Dünyada olmıyan şey yok; bu da olur. Feridun Fikri Beyefendi Teşkilâtı Esa-siye Kanununa istinadetti. Teşkilâtı Esasiye Ka-nunumuzda böyle bir şey yok. Aslan mahke-melerde olan budur. Teşkilâtı Esasiyemizde ak-si sarahat varsa o vakit bizim teşkilâtımız böy-ledir diyelim. Fakat bendeniz iddia ediyorum ki bizim Teşkilâtı Esasiyemiz buna müsait değildir. Teşkilâtı Esasiyemize bu caiz değildir. Bende-niz bu iddiada bulunuyorum. Yani bir mebus sıfatıyla, bir mütalî, bir kâri; bir okuyucu sı-fatıyla arz ediyorum ki bizim Teşkilâtı Esasiye-mizde bu memnudur. Aksini ispat edecek zat çıksın; bir kayıt gösterebilir! Nerededir; hangi ibarededir. hangi kelimedir? Görelim; bakalım. Görüyoruz. Teşkilâtı Esasiye Kanunu ierai ve teşriî salâhiyetten bahsediyor, kazai salâhiyetten bahsetmiyor. Evet, kazai salâhiyette dâhildir.

Fakat buraya da diyor ki iera heyeti marifetiy-
le yapacağız diyor.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Men'i
Müskirat Kanunundaki vaziyetimiz nedir Beye-
fendi?

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (Devamla)
— O, hakkı aftır. İlâmın tashihi değildir.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — İstiklâl
Mahkemesi Müddeiumumisinin hakkı itirazı ne-
dir? Âsarı kazaiyeden midir, değil midir? Bu
vârit değil midir?

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (Devamla)
— Bu, vârit değildir. Onun için sarahat vardır.
Bunun için de sarahat olur ise olur dedim ve
orada İstiklâl Mahkemesi aynı Meclistir dedim.
Çünkü Meclisin eüz'üdür. Meclisin rüknüdür.
Orada vardır, başka yerde yoktur, Tasrih ister.
Sarahat ister. Sarahat olmıyan yerlerde asıl
olan ademdir. Meclisi Âli umuru kazaiyeyi He-
yeti İeraie vasitasiyle iera eder. Aksi için ni-
tekim sarahata lüzum görmüş, orada tasrih et-
miş. Evet yine tasrih ederseniz yine olur. Şimdi
buyurmuşlardı ki, Feridun Fikri Beyefendi; ka-
nun yaparsınız. Bu nokta kaldı. Şimdi Büyük
Millet Meclisi kanun yapmaz mı? Yapar... Evet
yapar. Fakat karar verir. Kanun olarak olur.
Hay, hay olur. İstikbale aittir. O kanun makab-
line şâmil olmaz. Şimdi bir karar verirsiniz;
dersiniz ki bundan sonra Büyük Millet Meclisi
şu veya bu meselede Mahkemei Temyizden sâ-
dır olan ilâmâtı da tetkik edecektir dersiniz.
Olur bir madde. Fakat geçene şâmil olmaz.
Çünkü kaidei umumiyei hukukiyedir ki, kanun-
lar makabline şâmil olmaz. Cezai hükümlerde,
böyle şeyler de istikbale aiddir.

Men'i Müskirat Kanunu hatiatına gelince :
Men'i Müskirat Kanununda... (Sadet harici ses-
leri) Sorulan suale cevap veriyorum. Orada
Mahkemei Temyiz yok. Mahkemei Temyize git-
mediğinden dolayı hatayı adlileri de tashih ede-
cek bir merci yok. Adliye Vekili orada bir hata
gördüğü vakit Devletin hakkı olan affa iltica
ediyor. Hükümü tashih ediniz demiyor. Hüküm
tashih olunmuyor. Orada mahkûm affolunuyor.
Bu meselede de mahkûmu affedersiniz. Fakat
hükümü tashih ile değil. Hüküm durur, affı hu-
susi ile affolur, yalnız o adamın mücazâtı ref'-
olur. Affı umumi ve hususi bu Devletin kendi
hakkıdır. Her vakitte vâkı olabilir. Pek çok za-
man Mahkemei Temyize gidinceye kadar ola-

bilir bu. Kaatil olmıyan bir şahıs kaatil görü-
nür. Mahkemei Temyize gidinceye kadar Ali kaa-
til, Ali kaatil, bir de tasdik edildikten sonra
katil meydana çıkar. Asıl kaatil olan Ali, çı-
kar gelir. Diğerinin mâsumiyeti tebeyyün eder.
Mâsum olan Ali'yi kaatil diye getirmişler. Ve
mâsum olan Ali'yi kaatil diye mahkûm etmişler-
dir. O vakit onun affı talebolunur; vevki,
Mahkemei Temyizden geçmiş olsun. Bunlar ha-
tayı adlilerdir. Ve her devlette olur. Af mesele-
si ile ilâmı tashih, hükümü tağyir veyahut nakz
ve tasdik gibi muamelâtı tefrik etmek lâzımge-
lidir. Rica ederim; pek yanlış bir yola gitmiş olu-
ruz. Sonra bu kapıyı açacak olursak en evvelâ
şikâyet edecek, yine Heyeti Celile olur.

RAUF B. (İstanbul) — Vekil Beyefendi!
Derecatı mehakim hakkındaki noktai nazarınız-
da müsterek olduğumuzu kürsüden arz etmiş-
tim. Yalnız bir nokta vardır. Meclisi Âlinin se-
lâmeti fikri ve isabeti reyi ve kararı noktai na-
zarından sizin de mütalâanızın alınması faide-
lidir. Beyanatım arasında arz etmiştim ki bun-
dan evvel Meclisi Âliye böyle hükümler gelmiş-
tir. Rûfekanın bâzıları onların İstiklâl mahke-
meleri hükümü olduğunu söylüyor. Bendeniz şu
veya bu diyecek vaziyette değilim. Bugün farz
edelim ki, İstiklâl Mahkemesi hükümleridir. Bu-
raya gelmiş. Altın kaçakçılığından dolayı affe-
dilmiş. Hata olarak da olsa, buraya gelen bu
hüküm mademki bu kürsü müllete gelmiş ve
müzakere edilmiştir; bir hüküm ifade edilme-
den reddedildiği takdirde İstiklâl mahkemele-
rinden sâdır olan hükümler hatalıdır, buraya
gelir, temyiz ve tashih edilir. Fakat Mahkemei
Temyizde temyiz edilen hükümler hatasızdır,
tashih edilmez. Bundan halka İstiklâl mahke-
melerinin hatalı hükümler verdiği zihniyeti gel-
mez mi?... Bunu adalet noktai nazarından soru-
yorum.

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (İzmir) —
Efendim arz etmiştim ki, İstiklâl Mahkemesi-
nin mercii tetkiki, mevki tasdiki doğrudan
doğruya Meclisi Âlimizdir. Kanun bunu tasrih
etmiştir. Binaenaleyh İstiklâl Mahkemesi bir
dereceli olarak, teşekkül ediyor. Onun istinafi
yok, temyizi de yok. Ondan sâdır olan hüküm-
ler katidir. Yalnız idam hükümleri Meclisi Âlice
tasdik edilmedikçe iera olunmaz diyor. Binaen-
aleyh İstiklâl Mahkemesi bu kaidei umumiye-
den müstesna oluyor. Sebebi istisnasını da arz

ettim ki, bu kanun yapılırken demek ki, bu hikmet mülâhaza olunmuş, anladığıma göre İstiklâl Mahkemesi Meclisi Âlinin doğrudan doğruya kendinden müntahap mebusanı kiramdan ibaret bir heyettir. O heyet Meclisi Âliden bir cüz olmak itibariyle verdiği hükümler doğrudan doğruya Meclise izafe olunur demektir. Onun fevkinde bir ikinci derecede, yine bir İstiklâl Mahkemesi derecesinde bir istinaf mahkemesi teşkil olunmamış.

RAUF B. (İstanbul) — Müşterekiz efendim, arz ettim.

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (Devamla) — Binaenaleyh İstiklâl Mahkemesinden sâdır olan hükümler diğer mahakimden sâdır olan hükümler gibi bazan musip, bazan muhta olabilir. Binaenaleyh ihtimal ki, hata eder. İstiklâl Mahkemesinin hükümleri onun hatasını tahhîh için Meclisi Âliye gitsin deyince ikiden hali değil. Ya tasdik edecek, ya nakzedecek. Üçüncüsü yok. Mahakimi saireden gelenler ise bu İstiklâl Mahkemesinden değil, Mahkemei Temyizdendir.

RAUF B. (İstanbul) — Onu arz ediyorum efendim. Gelmiştir. Gelmeliydi. Fakat gelmiştir.

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (Devamla) — Mahkemei Temyizden geliyor bir ilâm. İstida Encümeni onu kabul etmiyecekti, Adliye Encümenine havale etmiş, Adliye Encümeni aynı firi dermiyan edecekti; etmemiş. Şimdi anlıyorum müzakerede bilâkis Adliye Encümeninin ekseriyeti tarıkı sanîyi iltizam etmiş, yani Mahkemei Temyizden sâdır olan hükmün tashihi eihetine, Mahkemei Temyiz tarafından sâdır olan ilâmâtın tetkik edilebilmesini kabul etmiş. Mesele budur.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Vekil Beyefendi! Bir sual soracağım. Esasen sualim encümene hitabendir. Fakat kıymetli mütalâanızdan istifade etmek istiyorum ve Meclisi Âli de tenevvür edecektir. Bendeniz Adliye Encümeninin mazbatasını Mazbata Muharriri Beyefendinin birçok beyanatına rağmen affı hususî olarak telâkki ediyorum.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Öyledir, affı hususîdir.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Bu itibarla bu kabîl aflar evvelki zamanda vukubulan safhayı cezaiyeyi iadeye kabiliyeti haiz

midir? Yani müsadere bir fiildir ki kazıyei muhkeme teşkil eden bir hüküm ile icra devresini geçirmiş, yani icra edilmiştir. Binaenaleyh böyle bir affı müst'câr, paranın iadesini mümkün kılar mı? (Kılar sesleri) Öyle ise geçende bir kanun yaptınız, nısf cezaları affettiniz; o kanunda mevzuubaholan ceraimden dolayı mahkûm olup da kendilerinden cezayı nakdî tahsil olunan kimselelerin nısf cezalarını, yani nısf paralarını vermeniz icabeder. Buna imkân var mıdır?

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Karar vermedik buna, o kanunda.

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (İzmir) — Şimdi efendim! Gerek Adliye Encümeni âzasından Fevzi Efendi Hazretlerinin ve gerek Feridun Fikri Beyefendinin şimdiki ifadelerine göre mesele şeklini değiştirmiştir. Dediler ki, bizim maksadımız aftır. Maksat af ise mesele kalmıyor. (Mazbata okunsun sesleri) Deminki sözlerimiz, şimdiye kadar ifade olunan bütün mütalâatımız bu noktada değil midir.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Mazbata hükmün ref'ine aittir.

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (Devamla) — Şimdiye kadar Feridun Fikri Beyefendiyi dinledim. Bu mesele af değildir. Keyfiyetin tasrihidir, diyordu.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — İstirat diyorum.

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (Devamla) — Bendeniz af değildir diyorum. Bunu tasrih için uzunuzadıya müzakeratı mucibolacak bir sebep yoktur, defî hüküm ve af meseleleri ayrı ayrı şeylerdir, diye söyledim ve bilmiyerek buraya geldim. Mazbatayı da okumadığımı arz ettim. Eğer maksat af ise mesele yoktur, affolunur. Bu hakkı af Devletindir. Yalnız şunu nazarı dikkati âlinize arz ederim. Ali Süruri Beyefendinin buyurdıkları bir mesele vardır. Mahn müsadere ceza mıdır, müsadere olunan mal iade olunur mu? Eğer bu ceza ise iade olunmaz. O yine başka bir meseledir. Malûmuhşanın ceza ya cismanî veya nakdî olur. Cezayı nakdî bildiğimiz şekilde olur. Bu cezayı nakdî midir? Hayır. Benim işittiğime göre bu meselede üç ay kadar bir hapis cezası vardır. Ondan başka emval müsadere olunmuştur. Devletin emrine imtisal etmediğinden dolayı, kaçakçılık ettiğinden dolayı ceza görmüştür. Kaçırılması

mucibi mücazat olan her ne ise o şey, zapt ve müsadere edilmiştir. Affolunduğu vakit ceza ne ise, ne verilmiş ise, mazbatada mündericolan ne ise o affolunacaktır. Onun için bu af meselesi tabiatıyla hakkı âlinize taallük eden meseledir. Büyük Millet Meclisinin affa hakkı vardır. Bu hususta bir karar verir. O zatlar da cezadan vâreste kalırlar. O zatlar da affi hususi suretiyle Heyeti Aliyenizin şefkatinden müstefidolurlar.

(Makamı Riyasete Sabri Bey gelmiştir.)

ALİ FETHİ B. (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar! Bu para, müsadere edildiği zaman bendeniz Dahiliye Vekili idim. Adliye Encümeninin mazbatasını okuduğum zaman az kalsın bu parayı müsadere ettiğimizden dolayı hemen hemen cezaya da duçar olacağımızı, hattâ tazmin gibi - ki bundan evvel de olmuştur - veyahut İstiklâl Mahkemesine tevdi olunmak gibi düşünmüş ve konuşmuştum. (Handeler) Bu mesele için müdafaası için iki kelime olsun söylemekliğime müsaade etmenizi rica edeceğim. Evvel emirde Adliye Encümeninin ekseriyetini teşkil eden rüfekânın kanaati şudur ki, «verilen emirler gayrikanunidir ve mahkemenin kararı kanuna mugayirdir. Kanuna mugayereti derkâr olan mahkemei istinaf kararının Mahkemei Temyizce de tasvibi cihetine gidilmesi mugayiri kanun olmakla... Falan» diyoruz.

SADIK B. (Karahisarı Sahib) — Ve bâriz hata bulunmakla ..

ALİ FETHİ B. (Devamla) — Ve bâriz hata da vardır, diyorlar.

FERİDUN FIKRİ B. (Dersim) — Bu esbabı aftır.

ALİ FETHİ B. (Devamla) — Efendim müsaade buyurun, bu; Adliye Encümeninin ekseriyetini teşkil eden âzanın kanaatidir. Bendeniz bu kanaate iştirak etmiyorum. Adliye Encümeninin de bu kanaatine muhalif kalmış olan Çorum Mebusu Muhterem Münir Beyefendinin ve Mersin Mebusu Besim Beyefendinin kanaatlerine tamamen iştirak ediyorum. Yapılan muamele tamamen kanuni ve nizamidir. Kanun memaliki Osmaniye haricine altın ihracını menetmektedir. Efendiler! İngilizlerin tahtı işgalinde olan ve bütün milletin kendisine ilhak etmek için ayaklanarak kurtarmaya çalıştıkları memleketler İstanbul değil mi, İzmir değil

miydi? Memaliki meşgule değil miydi? Bunları memalikimiz meyânında addediyorsak o halde onlar için, onları kurtarmak için muharebeye, mücadeleye lüzum yoktu; o zaman buralar fiilen bizim memleketimiz değildir. (Çok doğru sesleri) Ve buralar bizim idareimiz altında değildi ve oralarda kanunumuz câri değildi. Zabıtamızın hüküm ve kuvveti yoktu. Binaenaleyh böyle bir yere memaliki Osmaniye'den maduttur demek doğru olamaz. Fiilen böyle bir maduriyet yoktu ve bu suretle ahkâm câri idi. Fakat fiilen hâkimiyetimiz altında bir yer değildi. Bu yere çıkarılmış olan altın memaliki Osmaniye haricine, yani Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin havzai idaresi haricine çıkarılmış bir altından ibaretti. Bu itibarla yapılan müsadere tamamen bu husustaki kanuna muvafıktır. Diğer bir ciheti de tasrih etmek isterim. Adliye Encümeni mazbatasında deniliyor ki «Malûmatına müracaat olunan Maliye Vekâleti Vekili ve Trabzon Mebusu Hasan Bey, bu bapta 10 Ağustos 1336 tarih'i Maliye Vekâleti emirnamesiyle 1333 tarihli Heyeti Vekile kararı vardır ki bunlar kanun hüküm ve kuvvetinde olamaz. Mamafih bunların takdir mahiyeti encümene ve Heyeti Celileye aittir» diyorlar. Efendiler! Bu altınlar müsadere edildiği zaman Maliye Vekâleti Vekili sıfatıyla bu ifadeyi vermiş olan Hasan Bey o zaman asıl olarak bu makamda bulunmaktaydı ve müteaddit defalar : «Polisler takyidatta bulunamıyor, takyidatı tezyidediniz» yolunda Maliye Vekilinin Dahiliye Vekâletine karşı şikâyetleri vardı. Eğer bu tebligat kanun hüküm ve mahiyetinde değil idyise demek ki gerek bu tebligatı yapan Maliye Vekâleti bu gerekse bu tebligatı ifa etmekle mükellef olan Dahiliye Vekâleti birtakım mâlâyanıyat ile işgal ediyor ve kendisi de mâlâyani olan ve hiçbir hüküm ve kuvveti olmayan tebligatı mütemadiyen yapmakla meşgul oluyordu. Katıyen bu fikri kabul edemem ve efendiler! Bu fikir şayanı tashih-tir. Çünkü bu emir, kanun hüküm ve mahiyetinde idi. Çünkü kanun Türkiye Büyük Millet Meclisinin havzai idaresi haricine altın ihracını menetmekteydi ve o zaman derhatır buyurulur ki bizim yediyüzelli kuruş

olarak tesbit ettiğimiz altın fiyatı İstanbul'da sekizyüz, dokuzyüz kuruştı. Lira başına bir kâğıt kazanılıyordu. Kaçakçılık büyük mikyasta tevessü' etmeye başlamıştı ve memleketin menafiini müdafaa etmek için, kaçakçılığın önüne geçmek için bu gibi takyidat yapılmış ve bu suretle bir tedbir alınmıştı. Heyeti Celilenizin buna affedip etmiyeceği meselesi başka bir şeydir. Mahkemei Temyize kazıyei muhkeme haline girmiş olan bir meseleyi burada tetkik edersek bunun ne kadar muzır netayice müncer olacağını Adliye Vekili Muhteremi Beyefendi izah ettiler. Onun için o noktaya rücu' etmek istemiyorum. Yalnız ısrar ettiğim bir nokta vardır ki yapılan muamele tamamen kanunîdir ve Maliye Vekâleti Vekili sıfatıyla - ki o zaman asıl bulunuyordu - bu yapılmış olan muamelâtın ve verilmiş olan emirlerin kanun hüküm ve kuvvetinde olmadığı hakkında beyanatta bulunan zatın ifadesi katiyen doğru değildir ve bu ifade doğrusu mucibi hayrettir. Çünkü bütün bu tebligatı yapan vekil, bizzat kendileri idiler. Binaenaleyh bunlar şayanı tashihtir. Her halde o zamanki Hükümet bu muameleyi, müsadereyi yapmış olmakla tamamiyle kanuna, nizama ve memleketin menfaatine muvafık harekette bulunmuştur. (Müzakere kâfi sesleri)

RAGİB B. (Kütahya) -- Fethi Beyefendiden bir sualım vardır. Kendisinin Dahiliye Vekâletinde bulunduğu zamana aidokduğu için bu husus hakkında söz söylemişlerdir. Onun için buna dair sual soracağım. (Gürültüler)

REİS — Efendim! Takrirleri arz ediyorum. Kifayeti müzakere hakkındaki takrirleri okuyunuz.

17 . 1 . 1340

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Af teklifinin reye konulmasını isterim.

Aksaray Mebusu
Besim Atalay

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Adliye Encümeni mazbatasının reddine karar verilmesini teklif eylerim.

Kenya
Tevfik Fikret

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Adliye Encümeni mazbatasının reddini teklif eylerim.

Maraş Mebusu
Tahsin

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Adliye Encümeni mazbatasının reye vaz'ını teklif eyleriz.

Canik Nâğde
Talât Galib

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Mazbatanın reye vaz'ını teklif eylerim.

Gümüşane
Zeki

Riyaseti Celileye

İade ve af teklifinin tâyini esamiyle reye vaz'ını teklif ederiz.

Trabzon	Elâziz
Süleyman Sırrı	Nâci
Hakkâri	Aksaray
Nazmi	Besim Atalay
Karesi	Mersin
Mehmed Câvid	Ahmed Besim
Eskişehir	Kângırı
Mehmed Ârif	Ziya
Malatya	Kângırı
Reşid	Mehmed Rifat
Burdur	Elâziz
Hüseyin Nâci	Mustafa
Mersin	Ordu
Niyazi	Hamdi
Kastamonu	Aydın
Hâlid	Zekâi

Karahisarı Sahib
Kâmil

Riyaseti Celileye

Mahkemei Temyize kesbi katiyet etmiş bir hüküm aleyhinde söz söylemek istemem. Ancak memleketin öz ve fedakâr evlâtları Hâşim ve Eşref efendiler haklarında verilen hükmün affiyle emsali veçhile müsadere edilen ve henüz Hazineye irad kaydedilmiyerek emaneten mahfuz bulunduğu anlaşılın paralarının iadeleri lüzumunu arz ve teklif eylerim.

17 Kânunusani 1340

Bozok
Süleyman Sırrı

REİS — Efendim! Müzakerenin kifayeti hususunu reyi âlinize arz edeceğim.

HASAN FEHMİ B. (Gümüşane) — Kifayeti müzakere aleyhinde söyleyeceğim.

REİS — Müzakerenin kifayetini reyi âlinize arz ediyorum. Müzakereyi kâfi görenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksi reyde bulunanlar lütfen ellerini kaldırsın. Kâfi görülmüştür.

BESİM ATALAY B. (Aksaray) — Tâyini esami takririmiz vardır.

REİS — Efendim! Şimdi mazbatanın tâyini esamiyle reye vazı hususunda onbeş imzalı bir takrir verilmiştir. Onu reyi âlinize arz ediyorum. Mazbatanın tâyini esamiyle reye vaz'edilip edilmemesi hususunu reyi âlinize vaz'edeceğim.

ZAMİR B. (Adana) — Reis Bey, burada iki mesele vardır, birisi affın kabulü, diğeri de paranın iadesi meselesidir. Bunun hangisini reye koyuyorsunuz?

REİS — Evvelâ mazbatanın tâyini esamiyle reye arz olunmasını teklif ediyorlar. Demek ki takrirler reyi âlinize arz edilip de reddedildiği vakit mazbatayı tâyini esamiyle reye vaz'edeceğim.

ZAMİR B. (Adana) — Olmaz. Hangisine rey vereceğiz?

REİS — Efendim, mazbatayı kabul edenler beyaz, kabul etmeyenler kırmızı rey varakası verecektir. (Anlaşılmadı, sesleri)

REİS — Efendim; usulen tâyini esami hakkındaki takriri kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın! (Gürültüler)

ADLIYE VEKİLİ SEYYİD B. (İzmir) — Anlaşılmadı. Neyi reye koyuyorsunuz?

REİS — Efendim takrirlerin hulâsai mealinde görüyorsunuz ki, mazbatanın ret veya kabulü hususunun tâyini esamiyle reye vaz'ı teklif edilmiştir.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Tadil teklifleri var Reis Bey!

REİS — Efendim! Takrirlerin mealini okuyorum. (Takrirleri tekrar okudu.)

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Süleyman Sırrı Beyin takriri vardır efendim, Süleyman Sırrı Beyin takririni okuyunuz.

(Süleyman Sırrı Beyin takriri tekrar okundu.)

REİS — Müsaade buyurunuz. Mazbatanın son şeklini okuyayım. (O da mazbatadır, ses-

leri) O da mazbatanın aynıdır, «Mumaileyh Hâşim ve Eşref efendilerin cezalarının affı ve müsadere olunan altınların kendilerine temini iadesini teklif ederim.» diyor.

İHSAN HÂMDİ B. (Engani) — Efendim burada iki mesele var. Birisi af meselesi, diğeri de paranın iadesi meselesidir. (Gürültüler)

ABDULLAH B. (Trabzon) — En geniş mealli takrir hangisi ise onu reye koymak lâzımdır.

REİS — Böyle bir takrir yoktur.

ABDULLAH B. (Trabzon) — Vardır. En geniş takrir, ret takriridir.

REİS — Mazbatanın kabul ve ademikabulü cihetini reyi âlinize vaz'edeceğim. Efendim, mazbatayı kabul edenler beyaz, etmeyenler kırmızı rey vereceklerdir.

Efendim! Tekaüt ve istifa Kanunu hakkında rey vermiyenler varsa lütfen reylerini istimal etsinler.

(Rey toplandı.)

Efendim; istihsali ârâ hitam bulmuştur.

Efendim! Adliye Encümeni mazbatası hakkında reylerini henüz vermiyenler varsa lütfen versinler rica ederim. Efendim! İstihsali ârâ muamelesi hitam bulmuştur.

HASAN FEHMİ B. (Gümüşane) — Reis Bey! Reylerin tebliğinden evvel şahsıma ait bir şey arz edeceğim. Arkadaşlar! Fethi Beyefendinin beyanatlarında bir iltibas hâsıl olmamak için bu noktayı izaha lüzum gördüm. Şahsıma taallûku itibariyle izah edeceğim. Bu altınlar müsadere edildiği vakitte bendeniz Maliye Vekili değilim. Adliye Encümeninde bu hususta müzakere cereyan ederken bendeniz bulunmadım. (Diğer Hasan Bey, sesleri) Müsaade buyurun, mesele- nin esası hakkında söz aldım. Fakat müzakere kâfi görüldü ve bu husustaki noktai nazarımı arz edemedim.

HÜSEYİN HÜSNÜ Ef. (Isparta) — İktisat Vekili için söyledi.

REİS — Efendim neticeî ârâyı arz ediyorum: Evvelâ Tekaüt ve istifa Kanunu hakkındaki ârânın neticesini arz edeceğim. Malûmuhihsanız, bu kanun ikinci defa reye vaz'edilmişti. Reye işitirak edenler (134). Kabul (64), ret (65), müstenkif (5) tir. Binaenaleyh tefsir kabul edilmiştir. (Muamele tamam mı sesleri) İkinci defa reye vaz'edilmişti.

Şimdi efendim! Altın meselesi hakkındaki ârâyı arz ediyorum. Kırmızı (74), beyaz (53), yeşil (5) tir. Fakat mecmuu ârâ (132) olduğundan muamele tamam değildir. İkinci defa reye

konacaktır. Binaenaleyh Cumartesi günü saat birbuçukta içtima etmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakerat; saat : 4,30

4. — SUALLER, CEVAPLAR

1. — *Ergani Mebusu Kâzım Vehbi Beyin, Ergani Sulh Hâkimi Esîreddin Efendi hakkındaki sual tahririyle Adliye Vekili Seyyid Beyin tahriri cevabı (6/71)*

Riyaseti Celileye

Sıfatı hâkimiyete münafî ahval ve harekâtı hakkında mahallinden mütevaliyen şikâyet vâkı olan Ergani Sulh Hâkimi Esîreddin Efendinin bakayı memuriyetindeki mahzur Ergani vilâyetinin iş'aratı ve Adliye Müfettişinin bunu müeyyit tahkikiyle sabit olmuş iken şimdiye kadar tebdil edilmemesi esbabının tahrîren izahı için Adliye Vekâleti Celilesine tevdiini rica ederim efendim.

8 Kânunuevvel 1339

Ergani Mebusu
Kâzım Vehbi

B. M. M. Riyaseti Celilesine

27 Kânunuevvel 1339 tarih ve (6/71) numaralı tezkere Celileleri cevabıdır :

Erganimadeni Bidayet Hâkimi Esîreddin Efendinin vazifei memuriyetini suiistimal etmekte olduğuna dair vukubulan şikâyet üzerine icra ettirilen tahkikat neticesini mutazammın evrakı Umuru Cezaîye Müdiriyetince bittetik Hacı Mustafa'nın tahliyesine karar itasımında bir suiniyet ve maksadı anlaşılamayıp ancak Heyeti ittihamiyenin lâğvı hakkındaki Kanununun memuriyetine bahşeylediği salâhiyetin ifasınca lâkaydâne hareketi görüldüğü ve bir cemiyette işret etmek ve oyun oynamak gibi

sıfatı hâkimiyet ve memuriyetle telif kabul etmiyecek ahval ve harekâtta bulunduğu ve bir madde de Harcırah Karranamesine mugayir olarak harcırah ve masarifi zaruriye takdir ve ahzeylediği tahakkuk etmesinden dolayı mu-maileyhe maattevh ihtarat icrasına lüzum gösterilerek icabı icra kılınmış ve evrakı mâruza Encümeni İntihapça da tetkik ve mütalâa olunarak hakkında başkaca muamele tesis ve ifasına mahal olmadığına karar verilmiş ve ahîren vâkı olan şikâyetin tahkiki lüzumuna dair sebk eden iş'ara cevaben Heyeti Teftişîye Riyasetinden alınan müzakerede hâkimi mumaileyhin Ergani'de iyi bir tesir bırakmadığı için daimî şikâyete mâruz bulunduğu ve şuna buna tecavüz etmeyi itiyadeden Erganili Şevki Efendiye himaye eylesmesinden dolayı efkârı umumiyede bir hissi nâhoşnudî tevlidettiği cihetle mahallî âhara tahvili memuriyeti muvafık olacağı bastu beyan edilmesine mebni mu-maileyh Esîreddin Efendinin Bitlis Bidayet Hâkimliğine tahvili memuriyeti icra edilmiş ve mevaddı muayyene de hilâfı kanun ve sahabete makrun muamelâtına dair mütaakiben Adliye Müfettişliğinden mürsel evrakı tahkikiye liecittetik Müdiriyeti mezkûreye tevdi kılınmış ve neticei tetkikata göre mumaileyh hakkında başkaca muamele ifası da tabii bulunmuş olduğu mâruzdur efendim.

15 Kânunusani 1340

Adliye Vekili
Seyyid

Tekaüt ve istifa Kanununun ellinci maddesinin fıkrâi ahîresinin tefsirine dair Bayveکہâletten mevru 2/186 numaralı tezkere hakkındaki Müdafaa Millîye Encümeni mazbatasının neticesi ârâsı

(İkinci defa)

Reye iştirak edenler	: 134
Kabul edenler	: 64
Reddedenler	: 65
Müstenkifler	: 5

(Kabul edenler)

Ardahan : Hâlid Paşa, Talât Bey. Adana : Zamir Bey. Amasya : Esad Bey, Ali Rıza Efendi, Nâfız Bey. Ankara : İhsan Bey, Şaxir Bey. Aydın : Zekâi Bey. Erzurum : Rüşdü Paşa. Ertuğrul : İbrthim Bey, Ahmed İffet Bey, Halil Bey, Dr. Fıkret Bey, Râsim Bey. İstanbul : Ali Rıza Bey, Ali Fethi Bey, Akçuraoğlu Yusuf Bey. Eskişehir : Ârif Bey. Elâziz : Hüseyin Bey, Urfa : Yahya Kemal Bey. İzmit : İbrahim Bey, Saffet Bey, Mustafa Bey. Bayezid : Süleyman Sudi Bey. Bursa : Refet Bey, Mustafa Fehmi Efendi, Necati Bey. Bozok : Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey. Bolu : Cevad Abbas Bey. Biga : Mehmed Bey. Tokat : Emin Bey. Cânık : Süleyman Necmi Bey, Talât Bey.

Çorum : İsmail Kemal Bey. Zonguldak : Yusuf Ziya Bey. Siird : Mahmud Bey. Siverek : Mahmud Bey. Trabzon : Ahmed Muhtar Bey, Süleyman Sırrı Bey, Rahmi Bey, Abdullah Bey. Gaziantep : Hâfız Şâhin Efendi, Ali Cenani Bey, Kılıç Ali Bey. Karesi : Kâzım Paşa. Karahisarı Sahib : Ali Bey. Kastamonu : Hâlid Bey, Mehmed Bey. Konya : Eyüb Sabri Bey, Musa Kâzım Efendi. Gümüşane : Ekrem Bey. Kângırı : Rifat Bey, Mustafa Abdülhâlik Bey. Kütahya : Şeyh Seyfi Efendi, Nuri Bey. Mardin : Abdürrezzak Bey. Malatya : Reşid Ağa, Mahmud Nedim Bey. Menteşe : Yunus Nâdi Bey. Niğde : Galib Bey. Van : Hakkı Bey, İbrahim Bey.

(Reddedenler)

Aksaray : Mustafa Vehbi Bey, Neşet Bey. Antalya : Murad Bey. Aydın : Dr. Mazhar Bey. Ordu : Hamdi Bey, Faik Bey. Erzincan : Sâbit Bey. Erzurum : Hâlet Bey. Ergani : İhsan Bey, İhsan Hâmid Bey, Kâzım Vehbi Bey. İzmir : Rahmi Bey, Şükrü Bey, Mahmud Esad Bey, Osmanzade Hamdi Bey. İsparta : Hüseyin Hüsnü Efendi, Mükerrrem Bey. İstanbul : İsmail Canbulat Bey, Hamdullah Suphi Bey. Urfa : Ali Bey. İzmit : İbrahim Süreyya Bey, Ahmed Şükrü Bey. Bursa : Osman Nuri Bey. Burdur : Hüseyin Bâki Bey, Mustafa Şeref Bey. Bozok : Avni Bey. Biga : Şükrü Bey. Çorum : Dr. Mustafa Bey. Dersim : Şükrü Bey, Feridun Fikri Bey. Diyarbakir : Zülfü Bey, Ziya Gökâlp Bey, Feyzi Bey.

Rize : Ali Bey. Zonguldak : Ragıp Bey. Sivas : Hâlis Turgud Bey, Dr. Ömer Şevki Bey, Muammer Bey. Saruhan : Hacı Edhem Bey, Reşad Bey. Kırkkilise : Haydar Âdil Bey. Ali Suuri Bey, Mehmed Bey, Mehmed Vehbi Bey. Karahisarı Sahib : Sadık Bey. Kastamonu : Veled Çelebi Efendi. Kozan : Ali Şâdi Bey. Konya : Tevfik Fikret Bey, Fuad Bey, Kâzım Hüsnü Bey, Mustafa Bey. Kırşehir : Ali Rıza Bey. Kayseri : Nuh Nâci Bey. Gelibolu : Celâl Nuri Bey. Gümüşane : Zeki Bey. Giresun : Hakkı Tâhir Bey. Mardin : Yakub Kadri Bey. Mersin : Besim Bey, Niyazi Bey. Maraş : Tahsin Bey. Hacı Mehmed Efendi. Malatya : Dr. Hilmi Bey. Menteşe : Esad Efendi.

(Müstenkifler)

Artvin : Hilmi Bey. Erzurum : Câzım Efendi, Ziya Bey. Tokat : Hacı Kâmil Efendi.

Kastamonu : Hsaan Fehmi Efendi.

Altın kaçakçılığından mahkûm Eşref ve Hâşim efendiler hakkındaki evraka dair Adliye Encümeni
mazbatasının neticeî ârâsı

(Nisap yoktur.)

Reye iştirak edenler	: 132
Kabul edenler	: 53
Reddedenler	: 74
Müstenkifler	: 5

(Kabul edenler)

Ardahan: Talât Bey; Artvin: Hilmi Bey; Aksaray: Neşet Bey; Ankara: Hilmi Bey; Ordu: İsmail Bey, Halil Bey; Erzurum: Hâlet Bey, Hâzım Efendi, Ziya Efendi; Ertuğrul: İbrahim Bey, Ahmed İffet Bey, Dr. Fikret Bey; Ergani: İhsan Bey; İzmir: Osmanzade Hamid Bey; İstanbul: Hamdullah Subhi Bey; Urfa: Şeyh Safvet Efendi; İzmit: İbrahim Süreyya Bey; Bayezid: Şefik Bey; Bursa: Osman Nuri Bey, Necati Bey; Burdur: Hüseyin Bey, Mustafa Şeref Bey; Bozok: Süleyman Sırrı Bey; Bolu: Dr. Emin Cemal Bey, Şükrü Bey; Tokad: Emin Bey; Canik: Talât Bey; Cebelibereket: Avni

Bey; Dersim: Faridun Fikri Bey; Denizli: Mazhar Müfid Bey; Diyarbakir: Zülfü Bey, Ziya Gökalp Bey, Feyzi Bey; Siird: Halil Hulki Efendi; Sivas: Râsim Bey; Gazianteb: Ferid Bey; Karesi: Kâzım Paşa; Kastamonu: Ahmed Mahir Efendi; Konya: Fuad Bey, Mustafa Feyzi Efendi; Gümüşane: Hasan Fehmi Bey, Zeki Bey; Kütahya: Ragıb Bey, Şeyh Seyfi Efendi, Nuri Bey; Mardin: Yakub Kadri Bey; Maraş: Hacı Mehmed Efendi; Malatya Dr. Hilmi Bey, Reşid Ağa; Mentеше: Yunus Nadi Bey; Niğde: Galib Bey; Van: İbrahim Bey, Hakkı Bey;

(Reddedenler)

Adana: İsmail Sefa Bey; Aksaray: Besim Atalay Bey; Amasya: Esad Bey, Ali Rıza Efendi, Nâfiz Bey; Antalya: Murad Bey; Ankara: İhsan Bey; Aydın: Zekâi Bey; Edirne: Hüseyin Rıfki Bey, Faik Bey; Ordu: Hamid Bey; İzmir: Rahmi Bey, Seyyid Bey, Şükrü Bey, Mahmud Esad Bey, Mahmud Celâl Bey; İsparta: Hüseyin Hüsnü Efendi, Mükerrerem Bey; İstanbul: Ali Fethi Bey; Eskişehir: Arif Bey; Elâziz: Muhiddin Bey, Mustafa Bey, Nâci Bey; Urfa: Ali Bey; İzmit: Mustafa Bey; Bursa: Refet Bey, Mustafa Fehmi Efendi; Bozok: Hamid Bey; Biga: Şükrü Bey, Mehmed Bey; Te-kirdağ: Cemil Bey; Tokad: Hacı Kâmil Efendi; Çatalca: Şakir Bey; Çorum: İsmail Kemal Bey, Münir Bey; Hakkâri: Nazmi Bey; Dersim: Şükrü Bey; Rize: Esad Bey, Ekrem Bey, Ali Bey;

Zonguldak: Halil Bey, Yusuf Ziya Bey; Sivas: Dr. Ömer Şevki Bey, Rahmi Bey; Saruhan: Reşad Bey; Trabzon: Ahmed Muhtar Bey, Süleyman Sırrı Efendi, Rahmi Bey, Abdullah Bey; Gazianteb: Hâfız Şâhin Efendi; Karesi: Haydar Âdil Bey, Ali Şuuri Bey, Mehmed Bey; Karahisarı Şarki: Ali Süruri Efendi; Karahisarı Sahib: Sadık Bey, Kâmil Efendi; Kastamonu: Hâlid Bey, Veled Çelebi Efendi; Konya: Eyüb Sabri Bey, Tefik Fikret Bey, Musa Kâzım Efendi; Kırşehir: Ali Rıza Bey; Kayseri: Nuh Nâci Bey; Kângırı: Rifat Bey, Ziya Bey, Mustafa Abdülhalik Bey; Giresun: Şevket Efendi, Tâhir Efendi; Mardin: Abdürrezzak Bey, Abdülğani Bey; Mersin: Besim Bey, Niyazi Bey; Maraş: Tahsin Bey;

(Müstenkifler)

Denizli: Yunus Bey; Canik: Süleyman Necmi Bey; Çorum: Dr. Mustafa Bey; Kastamonu:

Hasan Fehmi Efendi; Giresun: Hakkı Tarık Bey.

